

CAMPINIA

**DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKACHIVARIAAT
NOORD-KEMPENLAND**

1e jaargang
nummer 2
juli 1971

Redactie: W. Klaasen, archivaris
Redactieadres: Torenstraat 1, Oirschot
Telefoonnummer: 04997/1424, toestel 001

De prijs voor een abonnement bedraagt f. 4,50 per jaar, te storten op postgirorekening 1069032 van de gemeente Oirschot met vermelding van CAMPINIA.

Uitgeversrecht: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

N.B. Op schriftelijk verzoek kan toestemming tot overname worden gegeven.

INHOUD

		Blz.
I.	De korrekte houding van de Nederlands Hervormde Kerkeraad van Veldhoven in 1767 t.a.v. een misplaatste oekumene tussen een reformatorische schepen van Gestel en zijn roomskatholiek dienstmeisje uit Válkenswaard	59
II.	De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem (vervolg)	61
III.	De notulen der vergaderingen van schepenen, burgemeesters, armmeesters, kerkmeesters, zettters en notabelen der in de dingbank van Zeelst-Veldhoven-Blaarthem verenigde dorpen (vervolg)	68
IV.	Het jaarkeurboek van de Vrijheid en Heerlijkheid Oirschot Best (vervolg)	74
V.	De Oirschotse oorkonden van 1311 tot 1791 (vervolg)	79
VI.	Oude toponymica van Best (vervolg)	87
VII.	Moeder Oirschot en dochter Best in het voorspel der historie	88
VIII.	Huizen en hun bewoners te Oirschot van de zeventiende tot de twintigste eeuw (vervolg)	94
X	Naslagwerken t.d.v. het historisch en genealogisch onderzoek binnen het streekarchivariaat Noord-Kempenland	100
XI.	Het jaar van de weerwolf (uit: "De Koperteuten") door Arie van der Lugt	103

(nr. IX is vervallen)

I. DE KORREKTE HOUDING VAN DE NEDERLADDS HERVORMDE KERKERAAD VAN VELDHOVEN IN 1767 T.A.V. EEN ZEER MISPLAATSTE OECUMENE TUSSEN EEN REFORMATORISCHE SCHEPEN VAN GESTEL EN ZIJN ROOMS KATHOLIEK DIENSTMEISJE UIT VALKENSWAARD.

"Wo Menschen sind, da menschelt es".

Dit spreekwoord geldt voor alle tijden, rangen, standen, wereldbeschouwingen en geloofsovertuigingen. In het jaar 1766 meer dan 200 jaar geleden, "menselde" het ook tussen een vooraanstaande schepen van gereformeerden huize te Gestel en diens katholiek dienstmeisje uit Valkenswaard. De Hervormde Kerkeraad van Veldhoven, Blaarthem en Gestel als kerkelijke rechtbank van de genoemde gemeenten, nam deze zaak zeer serieus op zoals wij uit de navolgende notulen van de kerkeradsvergaderingen uit deze jaren kunnen opmaken. Zonder aanzien des persoons werd de kerkelijke tucht gehandhaafd en de censuur toegepast. Ziehier nu een korte samenvatting van deze notulen en handelingen van de kerkeraad (kerkelijk archief der Nederlands Hervormde Gemeente te Veldhoven).

8 maart 1767

De zaak Carel Greve en Johanna van Houtert. De leden van de kerkeraad delen desbetreffende geruchten mee: de dienstbode van Carel Greve (Johanna van Houtert) was reeds zwanger toen zij bij hem in huis was. Hij werd als vader genoemd. Enige weken voor de bevalling is de dienstbode naar haar vader te Valkenswaard vertrokken. Zij vertelde daar zwanger te zijn van Carel Greve en verklaarde hem het kind na de geboorte te zullen sturen, indien hij niet gereformeerd was. Zij is daarna bevallen van twee kinderen. De kerkeraad is van oordeel, dat er ernstige aanwijzingen zijn ten nadele van Carel Greve. De dienstbode is immers in februari 1767 bevallen, dus in mei 1766 zwanger geworden. Het doopregister toont aan, dat op 4 mei 1766 een kind van Carel Greve gedoopt is. Zijn vrouw lag toen in het kraambed. De dienstbode kon zich toen moeilijk met vreemde mannen ophouden, wel echter gemakkelijk met Carel Greve zelf. De verdenking wordt nog versterkt doordat de dienstbode thans door de familie Greve een eerloze wordt genoemd. Carel Greve heeft bovendien getracht een jongeman over te halen haar te trouwen. Zelfs abortus zou geprobeerd zijn. De kerkeraad is van oordeel, dat deze zaak geen uitstel toelaat, daar Greve ook van plan is een plechtige eed af te leggen. Er wordt daarom besloten op 11-3-1767 een kerkeradsvergadering te houden a) om aan C. Greve 8 vragen te stellen (zie onder 11 maart 1767) en b) om hem 6 vermaningen voor te houden: echtbreuk is grote zonde, deze wordt nog verzaamd door valse eed, hierdoor wordt Gods toorn opgewekt, de geschonden waarheid wordt toch eens gewroken; het geweten moet worden geraadpleegd, de kerkeraad is verplicht een kerkelijk vonnis te vellen. - Ondertekend door A. Ross, J. van Ravesteijn, de Bie en A. van Meurs.

11 maart 1767

Op deze vergadering is Carel Greve aanwezig. De geruchten over zijn echtbreuk worden hem medegedeeld.

Vraag: Is Uw vroegere dienstbode bevallen? Hoe heet zij?

Antwoord: Ik heb het horen zeggen. Zij heet Johanna van Houtert.

Vraag: Heeft U geweten, dat Uw dienstbode zwanger was, toen zij nog bij U in huis was?

Antwoord: Ik wist niets van deze zwangerschap.

Vraag: Bent U en is ook Uw vrouw zo onnozel, dat U een zwangere vrouw voor een waterzuchtige aanziet?

Antwoord: Ik heb wel vermoed dat zij zwanger was. Daarom hebben mijn vrouw en ik haar wasgoed gecontroleerd en ons gerustgesteld

Vraag: Heeft de dienstbode de dokter geraadpleegd voor abortus?

Antwoord: Ik wist niet, voor welke ziekte zij de dokter raadpleegde. Ik heb alleen een briefje geschreven om andere medicijnen met haar naam daaronder

Vraag: Heeft U de dienstbode bij haar vertrek naar Valkenswaard uitgeleide gedaan?

Antwoord: Neen.

Vraag: Is het waar, dat U door de dienstbode als vadervan haar twee kinderen bent aangewezen?

Antwoord: Dat heb ik horen zeggen.

Vraag: Bent U voornemens om U door een plechtige eed te purgeren, dat U geen omgang met haar hebt gehad?

Antwoord: Ik zal dit zeker doen, indien de officier dit eist.

Vraag: Hoe durft U dat te doen aangezien er ernstige presumpties tegen U bestaan?

Antwoord: Ik geef die presumpties toe, maar getuig voor God en, mijn geweten, dat ik nooit met deze vrouw ontucht heb bedreven. Daarom doe ik deze eed hoe eerder hoe liever.

Hierna volgt een discussie tussen de kerkeraad en C. Greve:

Kerkeraad: Zeer waarschijnlijk bent U de echte vader. De vrouw is Rooms en U bent gereforMeerd. Een Roomse vrouw zal niet gauw den gereformeerde als vader aanwijzen.

C. Greve: Ik weet niet, hoe zij daartoe gekomen is. Is zij omgekocht?

Kerkeraad: Zou een gedefloreerde dochter een gehuwd man als vader aanwijzen?

C. Greve: Daarvan weet ik de reden niet.

Kerkeraad: De vrouw wist, dat U geen bemiddeld man was. Toch wees zij U als vader aan.

C. Greve: Ik geef toe, dat ik niet bemiddeld ben en kan haar dus niet alimenteren. Ik weet niet, waarom zij mij als vader aanwijst. Ik had haar wel veel eerder laten gaan, als ik het geld voor de huur had gehad.

Kerkeraad: De vrouw tou zich zelf "eerloos" maken, omdat zij U ten onrechte als vader aanwijzende, toch wist, dat U zich door een eed gemakkelijk kon zuiveren van blaas.

C. Greve: Het is dom, om zo iemand vader te noemen. Zij bewijst haar domheid door haar tijdsopgave van conceptie, nl. 7,5 maand voor de bevalling.

Kerkeraad: Uw dienstbode is in mei zwanger geworden, toen Uw vrouw in

het kraambed lag. Er was gelegenheid voor overspel.

C. Greve: Ik heb haar zelfs niet aangeraakt.

Verder tracht C. Greve zijn onschuld te bewijzen door te zeggen, dat hij zich zowel in de ongehuwde als ook daarna in de gehuwde staat steeds eerlijk en eerbaar heeft gedragen, waarbij hij zich zelfs op de kerkeraad beroept en op allen die met hem omgingen. Johanna van Houtert zou voor haar vertrek tegen het echtpaar Greve gezegd hebben, nooit omgang te hebben gehad met C. Greve. Haar later getuigenis was dus volgens Greve vals. Hij noemt haar een kanalje, die in Eindhoven bij een koperslager was weggejaagd wegens oneerbaar gedrag. Er ging zelfs een gerucht, aldus Greve, dat zij reeds eerder een onecht kind had. Hij verklaarde ook, dat hij steeds knorrig tegen haar was geweest, zodat zelfs zijn vrouw daarover kwaad werd. Hij had echter geen verdenking tegen een bepaalde andere man, daar hij niets bewijzen kon. De kerkeraad overweegt zijn verklaringen, maar kan hem niet onschuldig verklaren. Zijn beweringen bewijzen nl. niets. De presumpties tegen hem blijven ernstig. De kerkeraad wil het oordeel opschorten en Greve vermanen. De beweringen moeten met attestaties of ondertekende brieven geverifieerd worden. De eed van purgie mag niet prematuur worden afgelegd. De kerkeraad zal hulp aanbieden voor uitstel van die eed. Indien Greve onschuldig was, moest hij hopen, dat God hem de middelen zou aangeven om die onschuld te bewijzen.

Daarna wordt Greve binnengeroepen. Hij is er erg afkerig van om schriftelijke bewijzen in te winnen. Bovendien wenst hij zonder uitstel de eed van purgie af te leggen.

Ondertekend door A. Ross en J. van Ravesteijn.

Na het vertrek van Greve wordt nog besloten, ook de dienstbode te ondervragen. Hiervoor worden de twee diakens afgevaardigd.

(wordt vervolgd)

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DINGBANK ZEEEST-VELDHOVEN-BLAARTHEM.

(vervolg)

51. Z 18-4-1614 blz. 19/1

Pauwels Ghijsbrechts en Joris Janssen als momber van zijn vrouw Erken hebben aan Gerardt Aertssen overgedragen een heiveld genaamd "De Meer" te Zeelst (belendende percelen: Lijksen Antonis, Jan Anssems en het erf van de Clarissen te 's-Hertogenbosch).

(momber=voogd).

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaenjanssen.

52 Z. 11-4-1614 blz. 19/2

Testament van Jan Jan Jorissen en zijn vrouw Marijken: a) de langst levende mag over alle goederen beschikken, b) alle schulden moeten worden betaald en hun wettig kind moet worden verzorgd, c) bij een

nieuw huwelijk van de langstlevende heeft deze alleen het vruchtgebruik volgens landrecht.
Schepenen: Dierck vanden Hove - Adriaen Janssen.

53. zo.-ve. 24-4-1614 blz. 20/1

Jacob Marcelissen heeft op 24-4-1614 van Jonker Everard van Eijck "vernaderd" (door naastingsrecht afgekocht) een schepenbrief 10-571556 ad 9 gulden per jaar, welke rentebrief Jonker Everard door koop had verkregen van Hendrick Henrick Leenen en Wouter Peters op 26-4-1613 als uitgang (grondrente) uit de goederen van Jacob Marcelissen en Seger Henricxen. Van deze 9 gulden per jaar had Seger Henricxen zijn deel ad 3 gulden reeds afgekocht (aantekening op de rug van de brief).

Schepenen: Anthonis Ariaens - Michiel Dionijs.

54. Z.B. 30-4-1614 blz. 20/2

Gielis Anthonis als mombler van zijn vrouw Geertruid heeft aan Goijaert Jan Bierens overgedragen t.b.v. Mechtelt de dochter van Mr. Jacob Lintermans een vierde deel van een beemd, genaamd "De Berkenbeemt" te Zeelst of Blaarthem (belendende percelen: het Godtshuijs van Postel aan de Heskocksche Hoeve, het erf van de H. Geest te Merevelt, het erf van Michiel van Upen, de Dommel en de hoeve van de heren van Postel).

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

55. Z.B.. 30-4-1614 blz. 20/3 - 21/1

Wilbert Janssen als mombler van zijn vrouw IJken heeft aan Goijaert Jan Bierens overgedragen t.b.v. Mechtelt de dochter van Mr. Jacob Lintermans een achtste deel van de "Berkenbeemt" te Zeelst of Blaarthem (belendende percelen: het Godtshuijs van Postel, de Heskocksche Hoeve, het erf van de H. Geest te Merevelt, Michiel van Upen, de Dommel en de hoeve van de heren van Postel).

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

56. z. 9-5-1614 blz. 21/2

Jan Roessen verklaart schuldig te zijn aan de H. Geestmeesters van Zeelst van nu tot 1 maart 1615 een bedrag van 67 gulden tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd. Als onderpand hiervoor stelt hij een erfbrief van 4 gulden per jaar d.d. 1210-1584 en een erfbrief van 5 gulden per jaar d.d. 1-7-1580.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

(deze schuldbekentenis is gekasseerd op 24-9-1615)

57. Z. blz. 21/3

Lambert Janssen verklaart schuldig te zijn aan Andries Henricxsen van nu tot Lichtmis a.s. een bedrag van 50 gulden.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

58. Z. 2-6-1614 blz. 21/4

Philips Janssen verklaart schuldig te zijn aan Andries Thijssen van Lichtmis jl tot over 2 jaar een bedrag van 100 gulden tegen een

rente van 7 %. Opzegtermijn 2 maanden tevoren.

Schepenen: Jan Joosten - Adriaen Janssen.

(Deze schuld is afgelost in 1621)

59. Zo.-Vo. 5-6-1614 blz. 22/1

Testament van Wouter Corstiaenssen en zijn vrouw Bertha: alle goederen sullen worden gebruikt voor hun kinderen en erfgenamen; bij een tweede huwelijk van de langstlevende zullen de kinderen uit dit tweede huwelijk delen in de goederen van de langstlevende, terwijl de kinderen uit het eerste huwelijk alleen erven de goederen van degene, die het eerst komt te overlijden.

Schepenen: Jacob Thielemans- Gielis Nijssen.

60. B. 13-8-1614 blz. 22/2

Peter Jan Rijckarts als mombler van zijn vrouw Geertruijt en Adriaantken, de dochter van Jan Joest Willemsen met haar mombler Thomas Dierioxseny wettige erfgenamen van wijlen Jan Joest Willemsen, hebben aan Jacob Thielemans overgedragen "De(Grote Beemt" te Blaarthem (belendende percelen: Goijart Adams van Buell, de kinderen van Goijart vanden Brouck, Henrick Marcelis van Waalre en de "Gemeijnt").

Schepenen: Antonis Ariaens - Jan Joosten.

61. Z.B.G.V. 23-1-1614 blz. 22/3 - 25/1

Erfscheiding onder de kinderen en erfgenamen van Sijbert Goijart Bercoutssen te weten: Dielis Anthonissen als mombler van zijn vrouw Geertruijt en de kinderen van Joris Sijberts t.w. Goijart en Roeloff Joris, Henrick Peters als mombler van Aleijt en Willem Janssen vander Vloet als mombler van zijn vrouw Ida: I. Aan Dielis Anthonissen is ten deel gevallen: a) het oude woonhuis met het brouwhuis en brouwgetouw en het daaraan gelegen woonhuisje, b) het koehuis, de paardestal en de schoppen, c) de halve boomgaard naast het erf van Dirck Laureijssen, d) een halve akker te Zeelst (belendende percelen: Joris Jorissen, Jonker Goijart van Eijck, de boomgaard en de straat), e) een dries te Cleijn Eijndhoven naast Peter Henricx en Andries Henricx, f) het land in de "Goolders" (belendende percelen: Henrick Reijners, Aert Thomas, Jonker Goijart van Eijck), g) het achtste deel in de "Berckenbeemt", h) een halve beemd (belendende percelen: Hermen Bitters, de kinderen van Everart vanden Brouck, de Dommel en Marten Driessen in Blaarthem) alles los en vrij behalve een uitgang uit deze goederen van 3,5 vat rogge aan de pastoor van Bergeijk en van 3 vaten rogge aan Jan Jaoops te Riel. De put mag gezamenlijk worden gebruikt en ook de weg in de boomgaard. Tevens zijn aan Dielis Anthonissen de volgende renteschulden overgedragen: a. een halve rente van 8 vaten rogge min één spint volgens schepenbrief van 13-6-1422 aan Ariaen Henricx van Berendonck, b. een rente van 3 vaten rogge aan Jan den Raijmaecker, c. een rente van 3 gulden en 5 stuiver aan Peter Henricx volgens schepenbrief d.d. 12-1-1594, d. aan de weduwe van Nijss Nijssen te Gestel 13 stuivers volgens schepenbrief van 1540, e. aan Crijn Willemsen te Veldhoven 8,5 stuiver, f. de cijns te Westerhoven. Van de achterstallige pachten zullen de erfgenamen gelijkkelijk profiteren en daarmede de

schulden van het sterfhuis betalen. II. Aan de kinderen van Joris Sijberts is ten deel gevallen: a) het woonhuis met de schuur, thans bewoond door Goert Gielens, b) het huis waarin thans Reijner Joosten woont, c) het huisje waarin Anna Claeus woont, d) hof en boomgaard, zoals Pfg bepaald is, en de akker naast de Pastooredries met 4 voeten voorpoting naast Jonker Goijart van Eijck, e) het huis en hof to Cleijn Eijndhoven met de halve dries zoals is afgepaald aan het erf van Andries Henricx, f) een akker genaamd "Ton Biers" aan de Broeckweg naast Jonker Goijart van Eijck en Dirck van Hooff, g) een akker in de "Goolders" naast Dingen Wilberts, Lijsken Peters en Joncker Goijart van Eijck, h) een akker in de "Goolders" naast Henrick Janssen en Jonker Goijart van Eijck, i) een achtste gedeelte in de "Berkenbeemt" te Zeelst, j) een halve beemd genaamd "Het Cappersbeemtken" te Blaarthem. Tevens zijn aan de kinderen van Joris Sijberts de volgende renteschulden overgedragen: a. een halve rente van 8 vaten rogge aan Ariaen Henricx van Berendonck, b. 3 vaten rogge aan Jan den Raijmaecker te Riel, c. aan Jan Gielens te Steensel 3 gulden en 5 stuiver, d. te Tongelre 38 stuiver volgens schepenbrief van 1554, e. aan Aert Franssen 4 gulden en 18 stuiver volgens schepenbrief van 1579, f. aan Jacob Reijners 6 gulden en 11 stuiver volgens schepenbrief van 1571, g. aan Claeus Pauwels 3 gulden volgens schepenbrief van 1572, h. aan Claeus Janssen 3 gulden, aan Jan Hoeben 2 gulden en 10 stuiver volgens schepenbrief van 1566, j. aan Willem Lenarts te Aelst 9 gulden volgens schepenbrief van 1572, k. aan de weduwe van Peter Truijen 3 gulden en 7 oort volgens schepenbrief van 1563, l. de helft van de cijns te Westerhoven, m. een rente aan Joris Jorissen en Zeger Henricxsen t.w. 100 gulden ineens volgens akte van 20-9-1565, n. aan Goijart Mijssen een rente van 100 gulden. De put en de weg in de boomgaard mogen gezamenlijk worden gebruikt. Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

62. Z.B.G.V. 24-1-1614 blz. 25/2 - 27/1

Erfscheiding onder de kinderen van Joris Sijberts t.w. Goijart. Joris, Roeloff Joris, Henrick Peters als momber van zijn vrouw Aleijt Joris, en Wilbert Janssen vander Vloot als momber van zijn vrouw Ida Joris: 1. Aan Goijart Joris is ten deel gevallen: a) het woonhuis, waarin thans Reijner Joosten en Anna Claeus wonen met de halve hof, b) het vierde deel van een akker (belendende percelen: pastorie en Jonker Goijart van Eijck), c) een akker in de Goolders (belendende percelen: Dingen Wilberts, Jonker Goijart van Eijck en Lijsken Peters), d) een akker genaamd "Ton Biers" (belendende percelen: Jonker Goijart van Eijck, Dirck vanden Hove en de Broeckweg). Tevens zijn aan Goijart Joris de volgende renteschulden overgedragen: a. een rente aan Jan Michiels te Steensel van 3 gulden 5 stuiver uit een rente van 6 gulden 10 stuiver uit het jaar 1532, b. een rente van 3 gulden 18 stuiver aan Art Franssen uit het jaar 1597, c. een rente van 3 gulden 7 oort uit een meerdere van 6 gulden 3,5 stuiver uit het jaar 1563 aan de weduwe van Peter Truijen. II. Aan Roeloff Joris is ten deel gevallen: a) het woonhuis, waarin Gerit. Gielens woont, met schuur, hof en boomgaard, b) een vierde deel van de akker daaraan gelegen naast Jonker Goijart van Eijck en de

gemene straat, c) een akker in de Goolders, naast Henrick Janssen en Jonker goijart van Eijck. Tevens is aan Roeloff Joris een renteschuld overgedragen van 3 vaten rogge aan Jan den Raijmaecker III. Aan Hendrick Peters als momber van Aleijda Joris is ten deel gevallen: a) het woonhuis te Cleijn Eijndhoven met de halve Dries naast Andries Henricx te Zeelst en naast de gemene straat. Tevens zijn aan Hendrick Peters de volgende renteschulden overgedragen: a) een rente uit deze goederen van 6 gulden aan Mijs Mijssen te Vessem, b) een rente aan Joris Janssen en Zeger Henricxen van 6 gulden uit hét jaar 1556, c) een rente aan Claeus Pauwels van 3 gulden uit een meerdere van 6 gulden uit het jaar 1572, d) een rente te Tongelre van 38 stuiver aan Jan Camermans, e) de halve cijns te Westerhoven.

IV. Aan Wilbert Janssen valider Vloet als momber van zijn vrouw Ida Joris is ten deel gevallen: a) het achtste deel van de Berkenbeemt, b) het Cappersbeemtkene tevens zijn de volgende renteschulden aan Wilbert Janssen overgedragen: a) een rente aan Jacob Reijners, van 6 gulden 10 stuiver uit het jaar 1571 b) een rente aan Willem Lenarts van Aalst van 9 gulden uit het jaar 1572 c) een rente aan Ariaen Henrick van Berendonk van 8 vaten rogge min 1 spint uit het jaar 1422, d) een rente aan Jan Hoeben van 2 gulden 10 stuiver uit het jaar 1566

Schepenen : Dirck vandeh Hove - Adriaan Janssen
(de konskriptie leverde sékretaris Martinus. Bool)

63. Z. 10-6-1614 blz. 27/2

Goijart Jorissen heeft overgedragen aan Gerardt Aertsen huis, hof en aangelag te Zeelst genaamd "Het Hoerenvenne" zoals Goijart dat van zijn vader Joris Sijberts verkregen had tw. a) een dries (belendende percelen: de weduween -kinderen Van Anthoni Willems), b) een akkerland genoemd "Het Heiveldeken" (belendende percelen: de weduwe en kinderen van Jan Anthonis, Adam Janssen, Michiel Pauwels en Jan Staessen), c) een andere akker bij het "Hoerenven" (belendende percelen: de weduwe en de kinderen van Jan Anthonissen en de weduwe en kinderen van Anthoni Willáms) alles los en vrij behalve een pacht van 150 gulden daaruit aan Den Bosch 20,5 vaten rogge aan de kerk te Boxtel en de grondcijns aan de Heer de Borchgraeff (te Oerle).

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

64. Zo.-Ve. 2-6-1614 blz. 27/3

Sijken Wouters met haar momber en de kinderen Van Sijken Gerardt Wouters en Lijntken Wouters hebben overgedragen aan Krijn Willemsen een erfrente van 4 gulden 5 stuiver per jaar, die hun was aangestorven hun oom Peter Aertssen te Zeelst.

Schepenen: Michiel Nijzzen - Art jansen.

65. Zo.-Ve, 2-7-1614 blz. 28/1

Krijn Willemsen geeft aan zijn zoon Peter een weefgetouw, dat hem was aangestorven van zijn neef, een kind van zijn zuster Dingen, voor dobr, de vader van Krijn bewezen diensten in een arme tijd.

Schepenen: Michiel Nijssen Jacop Tielemans.

66. Zo. - Vo. 23-6-1614 blz. 28/2

Jan Jacop Embrechts en Hendricksken de weduwe van Aert Jacops met haar momber hebben krachtens een testament in erfrecht overgedragen aan Willem Huijbrechtsen een Bocht (stuk land) te Sonderwijck Veldhoven bij de Schooterstraat (belendende percelen: Jan Franssen en Willem Huijben).

Schepenen: Gielis Nijssen - Art Janssen.

67. Z. 28-8-1614 blz. 28/3

Jan Dierick Moescops heeft t.b.v. Peter Janssen Steijmans afstand gedaan van een derde gedeelte van een rente ad 10 gulden per jaar, die vroeger door Elijas Henridx met schepenbrief was beloofd aan Barbara Willem Hansemaeckers d.d. 2-2-1581.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

68. B. 28,8-1614 blz. 28/4

Rutger Petersen verklaart verplicht te zijn, een erfweg vrij te houden naar het erf "Het Kempken" te Blaarthem afkomstig van Gijsbert Berchmans en toebehorende aan Niclaes Hendricx en wel zodanig, dat de Berwoutsdijk altijd onbeschadigd en onbelast zal blijven (belendende percelen: erf van Bernart Dielis, erf van Philips Janssen, erf van Jhr. Reijner Suermons).

Schepenen: Thonis Artssen - Joost Joosten.

69. B. 28-8-1614 blz. 29/1

Niclaes Henricx, eigenaar van "Het Kempken" te Blaarthem, heeft afstand gedaan van de kwestieuze weg naar "Het Kempken" over de Berwoutsdijk. De bewuste weg zal door hem en zijn erfgenamen nooit weer worden gebruikt.

Schepenen: Tonis Artssen - Joost Joosten.

70. B. 56-16.14 blz. 29/2

Philips Janssen verklaart schuldig te zijn aan Jonker Goijart van Eijck een rente van 3 gulden 10 stuiver, eerste vervaldag 24-4-1615. Deze rente kan worden gelost met 50 gulden kontant.

Schepenen: Tonis Artssen - Joost Joosten.

(Deze rente werd op 24-11-1627 door Peter Wouters afgelost)

71. Zo.-Ve. 26-6-1614 blz. 29/3

Jan Laureijssen heeft aan Jan Jacobs overgedragen een akker aan de Kerkstraat te Sonderwijck (belendende percelen: de weg, Teeuwen Dries-sen en diens kinderen).

Schepenen: Antonis Ariaens - Michiel Nijssen.

72. Z. 2-4-1614 blz. 29/4

Jacob Michielsens verklaart schuldig te zijn aan Mateeuws Woutersen van Lichtmis jl. tot over 10 jaar oen bedrag van 55 gulden en gedurende die tijd op elke O.L. Vrouwedag een rente van 7% te betalen en

wel uit een dries genaamd "De Lijsken Nelendries" (belendende percelen: H. Geest van Merefelt, de kinderen van Jan Joosten, de kinderen van Henrick Janssen van Mierlo en de gemene straat).

Schepenen: Ariaen Janssen - Dirick van Hooff.

73. Zo.-Ve. 9-4-1614 blz. 30/1

Art Peters verklaart met zijn broer en zuster schuldig te zijn aan Pauwels Mathijssen een bedrag van 75 gulden van Lichtmis jl. tot over 8 jaar tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd per jaar, opzegtermijn een half jaar. Art mag ook met 25 gulden per jaar afbetalen.

Schepenen: Jacob Tielemans - Gielen Nijssen.

(Afgelost 24-3-1620)

74. Zo.-Vo. 8-5-1614 blz. 30/2

Jacob Tielemans verklaart schuldig te zijn aan Jan Diericx van nu tot Lichtmis a.s. een bedrag van 100 gulden tegen een rente van 6 gulden 5 stuiver per honderd per jaar.

Schepenen: Jacob Tielemans - Art Janssen»

(Afgelost 1627)

75. Z. 5-7-1614 blz. 30/3

Henrick Diericx verklaart schuldig te zijn aan Joosten Marcelis van nu (25-3-1614) tot over 3 jaar een bedrag van 100 gulden tegen een rente van 6 gulden 5 stuiver per honderd per jaar, eerste betaaldag O.L.Vr. Boodschap 1615; opzegtermijn één maand tevoren.

Schepenen: Dirck van Hooff - Arian Janssen.

(Geprolongerd fol. 117)

76. Z. 5-7-1614 blz. 30/4

Jan Willemsen verklaart schuldig te zijn aan Joost Marcelissen van nu (23-3-1614) tot over 3 jaar een bedrag van 100 gulden tegen een rente van 6 gulden 5 stuiver per honderd per jaar, eerste vervalldag O.L.Vr. Boodschap 1615; opzegtermijn één maand tevoren.

Schepenen: Dierick van Hooff - Arian Janssen.

(Geprolongerd fol. 117)

77. B. 3-7-1614 blz. 30/5 - 31/1

Henrick Eijmberts als mombere van Mariken, de weduwe van Peter Peterssen, en als medemombere over de minderjarige kinderen van Peter Peterssen, heeft overgedragen aan Ruth Peterssens a) huis, hof en aangeland in de parochie van St.-Lambertus te Blaarthem (belendende percelen: Jhr. Borwouts en Glaes Henricx), b) een akker aldaar (belendende percelen: Jan Janssen, Philips Janssen, de kinderen van Wouter Gerarts en Jonker de Borchgrave), c) een beemden aldaar (belendende percelen: Huijbert die Werdt, Hendrick Hendricksen, Jan Ancems en Claes Henricx), d) een hoofden aldaar (belendende percelen: Wouter Gerarts, Claes Henricx en Dirck Peters), alles los en vrij behalve wegen en waterlaten en dorpslasten. Uit deze goederen moet

worden betaald 1. aan de Beneficiaten van de St.-Jan in Den Bosch 4 gulden jaarlijks, 2. aan Jan Ancems 3 gulden jaarlijks, 3. aan Henrick Henricksen 50 gulden ineens.

Schepenen: Michiel Nijssen - Antonis Ariaens.

78. Z. 31-8-1614 blz. 31/2

Lambert Eijmberssen verklaart schuldig te zijn aan de kerkmeesters van Zeelst (Dierick van Hooff en Peter Marcelissen) van 1 mei jl. tot over drie jaar een bedrag van 25 gulden tegen een jaarlijkse rente van 31 stuiver en 1 oort. Deze 25 gulden was de kerk van Zeelst gelegateerd bij testament van Jan inden Bogart.

Schepenen: Dierick van Hooffve - Adrian Janssen.

79. Z. 10-6-1614 blz. 31/3

Gerart Aertssen verklaart schuldig te zijn aan Goijart Jorissen op St.-Jacobsdag a.s. de som van 447 gulden en 10 stuiver, en op St.-Jacobsdag over een jaar een bedrag van 223 gulden 15 stuiver tegen een rente van 16 penning, en van St.-Jacobsdag a.s. tot over 2 jaar een bedrag van 223 gulden 15 stuiver ook tegen een rente van 16 penning.

Schepenen: Dierick van Hoofve - Adrian Janssen.

(Het eerste bedrag ad 447 gulden 10 stuiver en het tweede ad 223 gulden 15 stuiver zijn betaald op 5-8-1615 en het derde bedrag ad 223 gulden 15 stuiver is betaald in 1617)

80. Z. 10-6-1614 blz.-32/1

Gerart Aertssen heeft aan Goijart Jorissen overgedragen een akker genoemd "De Moelenakker" te Zeelst (belendende percelen: de weduwe en de kinderen van Henrick Gerarts, Peter Steijmans, Dierick van Hooffve, Dierick Laureijnssen en de Molendries) zoals Gerart Aertssen deze had verkregen van Zeger Henricx en Lijsken Jan Tonis. Deze overdracht was bedoeld als korting van de eerste termijn der koopsom, die Gerart Aertssen schuldig was aan Goijart Jorissen in verband met de koop van een erf op het Horenven

Schepenen: Dierick van Hooffve - Arian Janssen.

(wordt vervolgd)

III. DE NOTULEN DER VERGADERINGEN VAN SCHEPENEN, BURGEMEESTERS, ARMMEESTERS, KERKMEESTERS, ZETTERS EN NOTABELEN DER IN DE DINGBANK VAN ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEM VERENIGDE DORPEN.

(vervolg)

51. V. 24-8-1735 1/113r

De burgemeesters Peter Blom en Dielis Verlinden hebben een vergadering belegd van principale ingezetenen en geërfden, om een regeling

te treffen inzake de daggelden voor de regenten binnen en buiten het dorp. Vastgesteld wordt, dat voor zaken binnen het dorp behandeld, een kost- en drankvergoeding van 1 gulden wordt verstrekt en voor een reis naar 's-Hertogenbosch 4 gulden. Indien de regenten 3 dagen lang hun eigen zaken niet kunnen behartigen, zullen zij hiervan nauwkeurig aantekening houden en een desbetreffende vergoeding ontvangen. Tevens wordt vastgesteld, dat iedere zetter per dag 16 stuiver ontvangt voor kost en drank.

52. V. 28-1-1736 1/111r-122r

De regenten en burgemeesters van Veldhoven hebben besloten een algemene vergadering te houden inzake de resolutie van de Staat, dat alle plaatsen in de Meierij moeten mededelen, of men al dan niet in staat is wederom verponding, gemene middelen en hoofdgeld te betalen in plaats van het gemaal. De Staat sustineert, dat de dorpen wederom in staat zijn ook de 100ste penning te betalen. De vergadering is unaniem van mening, dat men niet in staat is nog meer lasten te betalen dan men sinds enige jaren heeft gedaan. Regenten en burgemeesters worden gemachtigd, een bekwaam bemiddelaar te benoemen.

53. V. 6-1-1739 1/114r-117v

Op verzoek van de ingezetenen zullen de president, schepenen en burgemeesters een vergadering beleggen inzake de aanbieding van een rekwest aan de E.M., om vrij en naar believen ter molen te mogen gaan. Alle ingezetenen zullen dit rekwest ondertekenen

54. V. 3-2-1742 1/119

Dorpsvergadering, waarbij wordt besloten, om voor drie of vier jaar geld te lenen; hiermede zou men dan de oude restanten bij rentmeester Versterre kunnen betalen, om de gijzelkosten te ontgaan & Stephanus Hermanni heeft daarna voor dit doel opgenomen 241 gulden 1 stuiver en 2 penningen en aan het comptoir en de deurwaarder Visser betaald.

55. V. 12-7-1747 1/120v

De dorpsvergadering heeft goedgevonden, een lening van 500 gulden in reserve te nemen en de interest te betalen of het geld nu gebruikt wordt of niet.

56. V. Z. B. 10-3-1755 1/45r-48v

Brandreglement voor Zeelst, Veldhoven en Blaarthem, opgesteld door officier en schepenen van genoemde plaatsen (om de vergoeding van de Staat te behouden):

- 1) pijprokers moeten hun pijpen van een huisje of deksel voorzien, wanneer zij zich op de gemene straat, in stallen, schuren, turfschoppen, turfmijten, stro- of hoolopslagplaatsen bevinden;
- 2) evenmin mag men zich daarheen begeven met brandende kaarsen, tenzij de kaars door een lantaarn omsloten is;
- 3) niemand mag 's-avonds bij kaars- of lantaarnlicht, bij het vuur of onder de schouw vlas hekelen of swingen;
- 4) niemand mag op de "schelft" hooi of stro leggen, als het de schouw of de schoorsteen raakt; er moet

- een afstand zijn van 3 voet, tenzij de schouw geheel gemetseld of zonder spleten is;
- 5) niemand mag hete of gloeiende as in of naast het huis, de schuur, de schop of de turfmijt leggen er moet een afstand zijn van 12 voet;
 - 6) de kinderen mogen geen vuurtjes stoken op gemeentegrond of straten;
 - 7) niemand mag op zijn kist of bedstede hooi of stro leggen;
 - 8) alle reten, barsten of scheuren in schouwen, bakovens en in het metselwerk van jenever en brouwketels moeten binnen 8 dagen gedicht zijn;
 - 9) de schoorstenen moeten ten minste 3 voet uit het dak opgemetseld zijn;
 - 10) niemand mag stapels kluiten, turf, hout, hooi of stro naast de schouw leggen, waar vuur wordt gestookt; er moet een afstand zijn van ten minste 4 voet;
 - 11) stapels hout, turf, kluiten, hooi en stro in nauwe straten moeten binnen 8 dagen verwijderd zijn; in brede straten of weilanden moeten deze 10 voet van het karspoor af staan;
 - 12) turf-, hooi- of stromijten en schoppen in de gemene straat moeten binnen 14 dagen worden opgeruimd;
 - 13) ieder huis moet zijn voorzien van een emmer of ketel en een ladder;
 - 14) iedere eigenaar of huurder van een huis moet een waterput hebben, behoorlijk diep en voorzien van een zwengel, roei, haak en een putkist en een stenen muur van ten minste 3 voet hoogte;
 - 15) de gemeentelijke en ,partikuliere waterpoelen moeten jaarlijks uitgediept, verbreed en geveegd worden;
 - 16) in geval van brand moeten onmiddellijk de officier, zijn gekommitteerde en de schepenen worden gewaarschuwd, die de uit te voeren orders zullen geven;
 - 17) de klok zal worden geluid of de trom geroerd op order van de naaste rotmeester; uit elk huis moet dan één persoon assistentie verlenen met ketel en emmer;
 - 18) de herbergiers mogen in de winter na 10 uur en in de zomer na 11 uur aan de ingezetenen geen drank meer schenken of kaart laten spelen (het winterseizoen loopt van half september tot half maart); bij onwilligheid van de klanten zullen duwaard en waardin vrijuit gaan, indien de klanten na het nachtelijk vertrek al pijp rokende in een schuur of schop gaan slapen en dan brand veroorzaken;
 - 19) geen smid mag zijn blaasbalg in de buurt van een beddekoets, hooi, stro of turf plaatsen;
 - 20) de schouw hierop zal jaarlijks plaatshebben in mei en september;
 - 21) op elke nalatigheid in dezen staat een straf van 3 gulden, die aan de officier zal moeten worden betaald; de aanbrengrer krijgt hiervan een derde; onder deze aanbrengrers worden verstaan al degenen, die in Zeelst, Veldhoven en Blaarthem onder eed staan; de ouders zijn aansprakelijk voor hun kinderen, de meesters en vrouwen voor hun dienstknechten en maagden.
- Dit reglement zal worden geapprobeerd en gepubliceerd. Elk jaar begin mei zal de schouw worden gehouden over de bakovens, schoorstenen etc., over de waterkuilen in augustus en september.

57. V. 11-4-1760 1/121r-122v

Vergadering van schepenen, burgemeesters en armmeesters van Veldhoven, waarin door de stadhouder J.W.D. de Jong naar voren wordt gebracht, dat het schoolhuis met de school te Zonderwijk voor het overgrote gedeelte van de kinderen te veraf en ongunstig ligt. Hij ziet thans een passende gelegenheid in het huis met hof van de kinderen van Jan Heuvelmans en stelt voor poolshoogte te gaan nemen betreffende de aankoop van dit huis en iemand te machtigen, een rekwest bij

De H.M. In te dienen om permissie en oktrooi voor het negotiëren der desbetreffende koopsom te verzoeken. Hiertoe wordt besloten. De stadhouder J.W.D. de Jong wordt gekommitteerd.

58. V. 12-7-1760 1/124

Taxatielijst van de door de storm van 5 juli 1760 geleden schade aan koren, boekweit en andere granen. De door de storm geteisterde landerijen hebben een grootte van 1310 lopen en 25 roeden. De helft hiervan is vernietigd dus 655 lopen en 12,5 roeden. Iedere loop wordt gerekend op 10 gulden. De schade is dus 6552 gulden en 10 stuiver. De landslasten van de 1310 lopen bedragen jaarlijks:

Verponding	1184 g.	6 st.	14 p.	592 g.	3 st.	7 p.
Koningsbede	375 g.	9 st.	8 p.	187 g.	14 st.	12 p.
Reële burgem. Lasten	918 g.	12 st.	6,5 p.	459 g.	6 st.	3 p.
Gemene middelen	644 g.	0 st.	12,5 p.	322 g.	0 st.	6 p.
Totaal	3122 g.	9 st.	8 p.	1561 g.	4 st.	12 p.

59. V. 17-7-1760 1/122v-123r

Vergadering van schepenen en burgemeesters van Veldhoven, waarbij president Hermanni voorstel in verband met de grote stormschade van 5 juli 1760 een rekest bij de H.M. in te dienen, om remissie voor de gedupeerden te verkrijgen. Alzo geschiedt. Afgevaardigd wordt J.W.D. de Jong, stadhouder van het kwartier Kempenland.

60. B. 19-7-1760 1/123v

Vergadering van schepenen en burgemeesters van het dorp Blaarthem, waarbij de schepen Jan van Nuenen voorstelt, in verband met de stormschade van 5 juli 1760 een rekest bij de H.M. in te dienen, om remissie voor de gedupeerden te verkrijgen en tevens een afgevaardigde te benoemen, hiertoe wordt besloten. Stadhouder J.V.D. de Jong wordt gekommitteerd.

61. Z.B. 21-7-1760 1/125r - 126r

Door de regenten en burgemeesters van Blaarthem en de schepenen van Zeelst wordt een lijst opgesteld inzake de op 5 juli geleden schade aan koren, boekweit en ander graan. Van 266,5 lopen graan is twee derde verhageld en bedorven. Iedere loop van 50 roeden kan worden berekend op 9 gulden. Van iedere loop wordt in de jaarlijkse verponding 15 stuiver berekend. Twee derde is 177 lopen en 34 roeden. Het bedrag is dus 177 lopen 34 roeden x 9 gulden = 1599 gulden. Hierna volgt de specificatie: namen van de gedupeerden met het aantal verloren lopen.

62. V. 31-3-1761 1/126v boven

Op 31 maart 1761 zijn op Heers binnen 1 uur 8 huizen met stallen, schoppen en schuren afgebrand: Jan Scheefs, Willem van de Ven, Jacobus de Wijs, Jan Smets, Francis de Wijs, Jacobus van Esbeek, Marous Cornberg, Margriet van Hapert.

63. V. Z. B. 6-6-1761 1/126v-127v

Vergadering van de regerende schepenen en burgemeesters van Zeelst, Veldhoven, Blaarthem, Vessem, Wintelre en Knegsel op het raadhuis te Veldhoven, waarbij president Hermanni mededeelt, dat in het jaar 1505 de OUDE BANK, waarvan Oerle en Meerveldhoven het hoofd waren, het privilege van de houtschat had gekregen (het mogen poten en planten 80 voet gemeentewaarts), welk privilege Oerle en Meerveldhoven nog bezitten, maar de andere dorpen niet meer, terwijl de gesepareerde banken van Veldhoven en Vessem met hun dorpen nog 50 jaar na het verkregen privilege met Oerle en Meerveldhoven één bank hebben uitgemaakt. Er wordt voorgesteld een rekwest bij de H.M. in te dienen, om hetzelfde voorrecht te mogen genieten. Unaniem wordt hiertoe besloten. Willem van Mol, de president van de dingbank van Vessen., Wintelre en Knegsel wordt aangewezen, het rekwest in te dienen en alles in het werk te stellen, dit doel te bereiken.

64. V. 13-6-1761 1/128r

Vergadering van de schepenen en burgemeesters van het dorp Veldhoven, waarbij de president Hermanni voorstelt, in verband met de op 17 mei 1761 geleden schade aan het graan een rekwest aan de H.M. te presenteren, om een gunstige remissie voor de gedupeerde ingezetenen te verkrijgen. Hiertoe wordt besloten en stadhouder J.W.D. de Jong wordt gekommitteerd.

65. V. 30-3-1762 1/128v-129v

Vergadering der regerende burgemeesters, schepenen, arm- en rekenmeesters van Veldhoven, waarbij de president Hermanni voorstelt inzake het Grote en Kleine Goor met het Rijtje, gelegen tussen Veldhoven en Steensel, en de Wolfshoeve in de heide, een rekwest bij de H.M. in te dienen, om met die van Steensel tot een scheiding of deling te komen, zodat Veldhoven voor zijn ingezetenen een betere hout- en turfvoorziening zal verkrijgen. Deze brandstoffen moeten thans van ver worden aangevoerd en worden zodoende voor de inwoners te kostbaar. In de winter wordt geregeld kou geleden. Veldhoven heeft van dit moeras nog nooit profijt gehad. Voor de dieren is dit terrein zeer ongezond, maar voor de brandstoffenvoorziening heeft het grote waarde. Er wordt besloten een rekwest in te dienen met het verzoek te mogen baggeren en het moer voor turfgraven geschikt te maken.

66. Z. 11-3-1763 1/131r-132v

Extrakt uit het register der resolutiën van de H.M. inzake remissieverzoeken van Jacobus Janssen als voogd over de minderjarige kinderen van Hermannus Janssen te Lage Mierde, van Hendrick van den Oever te Zeelst, van Albert Jan Otten, meester wielmaker te Lage Mierde, van Gerrit Zol te Reusel en van Pieter Smits te Bergeijk. Genoemde personen hebben in verband met geleden brandschade om remissie verzocht. Er volgt een lijst met namen en bedragen inzake de toegestane remissie. De gedupeerden zijn echter verplicht, de gebouwen in de vorige of een betere staat te herstellen, willen zij in het tweede jaar en verder van de remissie profiteren.

67. V. 23-7-1763 1/130r-131r

Vergadering van de regerende schepenen van Veldhoven, waarin president Hermanni dezelfde voorstellen inzake de twee Gooren tussen Veldhoven en Steensel doet (zie nr. 65) als in 1762. De rentmeester-generaal der domeinen van Brabant P.W. de Schmeling wordt gemachtigd met de geïnteresseerde partijen over de scheiding te onderhandelen en na akkoord bij de H.M. aan te vragen, om te mogen baggeren en turf te graven.

68. V. 15-12-1763 1/49

Aanstelling van Willem Eliëns als heemraad, en schutter voor Veldhoven in plaats van Arnoldus van Leeuwen door Stephanus Hermanni (president), Jacobus van Ravesteijn en Anthonij van Meurs (schepenen). Het jaartraktament bedraagt 8 gulden: 4 gulden voor het schuttersambt en 4 gulden voor de functie van Heemraad. De eed zal worden afgelegd in handen van de rentmeester-generaal der domeinen in Brabant P.W. de Schmeling of diens plaatsvervanger A. Versevelt. Van elk vergrijp zal hij procesverbaal opmaken en een schriftelijk verslag zenden aan de rentmeester-generaal der domeinen met vermelding van naam en woonplaats van de dader alsmede van tijd en plaats van de daad.

69. V.Z.B. 18-10-1764 1/133

Vergadering van de regerende schepenen en burgemeesters van Zeelst, Veldhoven en Blaarthem ten raadhuize van Veldhoven, waarbij president Hermanni van Veldhoven nogmaals de bepoting en beplanting op de voorhoofden gemeentewaarts ter sprake brengt. In de resolutie van de H.M. van 9 juli 1760 wordt nl. aangaande de dingbank niet vermeld, hoe ver de gemeenten op hun voorhoofden mogen poten en planten. Men adviseert dienaangaande wederom een rekwes in te dienen en de stadhouder J.W.D. de Jong wordt benoemd om het rekwes te presenteren.

70. V.Z.B. 5-4-1765 1/134r-135v

Kopie van een resolutie van de Raad van State der Verenigde Nederlanden, waarbij een pootkaart en oktrooi wordt verleend, om tot 60 voet op de gemeente en voorhoofden bomen of schaarhout to mogen planten. Voorwaarde is de betaling van een jaarlijkse recognitiecijs en houtschatting van al het daar gekapte hout.
(wordt vervolgd)

IV. HET JAARKEURBOEK VAN DE VRIJHEID EN HEERLIJKHEID OIRSCHOT-BEST (vervolg)

21. VAN DE BECALANGIRINGE VAN ALLEN BANHEIJMSEL:

Is geordineert dat men allen banheijmsel sal mogen becalangiren bij rade ende in presentie van schepenen als noot wesen sal, van elcker becalangiringe seven st., als voor te deijlen, ende als 't selve becalangiert sal wesen en binnen drie daghen daer nae nijet gemaect en sal sijn dije weete daer aff gehadt hebbende soo sal men 't selve op dobbelen cost maocken bij de gezworeen.

(Alle "banheijmselen", omheiningen van een bepaald rechtsgebied, mogen door de raad in aanwezigheid van schepenen worden gekeurd. Elke afkeuring heeft een boete van 7 stuiver ten gevolge. Indien de toestand dan na 3 dagen niet is veranderd, worden de reparaties op last van de gezworenen tegen dubbele kosten uitgevoerd)

22. VAN BANHEIJMSEL OP TE VUEREN ENDE EIJNDEN OPEN TE LATEN STAEN:

Is noch geordineert soo wie eenige banheijmsel op voert oft ijnden aan ijemants erffve hangende opleet ende de selva niet weder toe en doet, waer bij ijemanden schaede souden mogen gebeuren, sall breucken telcker reijssen twee st., als voor te deijlen.

(Wie een "banheijmsel" opent of een grensboom omhoog doet en niet weer sluit, waardoor een ander schade ondervindt, zal voor elke overtreding 2 stuiver boete moeten betalen)

23. VAN OP NIJEMANTS ERFFVE TE MOGEN PLUCKEN, SCHAPEN OFT BEESTEN TE HOEDEN:

Is geordineert dat niemant sonder oorloff oft consent op een an ders erffve en sal mogen plucken, schapen oft andere beesten niet en sal mogen hoeden op verbeurte van XXI st. als voor te deijlen.

(Niemand mag op andermans erf zonder toestemming plukken of oogsten of schapen en ander dieren hoeden. Overtreding wordt met 21 stuiver beboet)

24. VAN OP SIJNS SELFFS ERFFVE ALLEN SCHAIJ DOENDE BEESTEN SELFFS TE MOGEN SCHUTTEN:

Is geordineert dat ijegelijck sal mogen schutten oft doen schutten op sijn selfs erffve alle schaeij doende beesten bij sijnen eede, oft sijnen huijsgesinne ende die te brengen ter vroente waer aff den breuck sal wesen vier st.

(Ieder mag op zijn eigen erf alle beesten opvangen en op de "vroente" brengen, waar een boete van 4 stuiver zal worden geheven)

25. VAN ALBEN WATEREN ENDE REVIREN TE OPENEN:

Is geordonneert dat een ijegelijok sal openen alle wateren ende reviren die daer loopen ende gewoonlijck sijn te loopen ende die te openen, ende ijegelijck op sijns selfs erffve oft anders maar op die verbeurte van seven st. als voor te deijlen, ende die ter saecke van dien becalangiert wort, ende binnen drie dagen niet gemaect en wort soo sal men 't selve mogen doen besteeden op dobbelen coste in maniren als boven.

(Alle normale waterlopen en rivieren moeten door een ieder op zijn eigen erf open worden gehouden. Overtreding van dit artikel wordt bestraft met een boete van 7 st. Indien na 3 dagen hieraan nog niet is voldaan, zal als boven (21) worden gehandeld)

26. VAN DE LOOPENDE STRATE OFT ANDERE LOOPEN NIET TE STOPPEN OFT TE VERLEIJDEN:

Ende de loopende straten door Straten tot Boxtel waort niet te verleijdon oft te verstoppen, op de verbeurte van eenentwintich stuijvers, als voor te deijlen noch oock den loop die uijtter Mortelen compt ende naer Heerbeek loopt noch eenige andere loopen.

(De door Straten lopende wegen of straten naar Boxtel en de loop uit de Mortelen naar Heerbeek en andere lopen of wegen mogen niet gestremd worden. Overtreding hiervan heeft een boete van 21 stuiver tot gevolg)

27. VAN EGEEN BEESTEN MEER OPT BROECK TE MOGEN HOUDEN DAN ALS MEN SELFS HELT:

Is geordineert dat niemant geen beesten noch schapen opter gemeijnte ofte in 't Broeck houden, hueden oft drijven en sal meer dan hij selve uijt ende inne helt, oft vuedt sonder argelist opte verbeurte van XXI st. als voor te deijlen.

(Niemand mag meer koeien of schapen op de gemene weide of in het Broek drijven dan hij zelf houdt of voert. Overtreding wordt met een boete van 21 stuiver bestraft)

28. VAN EGEEN SCHITTEN TE MOGEN RAPEN OP DE GEMEIJNTE:

Is geordineert dat niemant geen schittpn rapen noch dragen en sall van der gemeijnte op de verbeurte van seven stuijvers als voor te deijlen.

(Niemand magvande gemene gronden mest oprapen of vervoeren. Overtreding wordt met 7 stuiver boete bestraft)

29. VAN EGEEN BUIJTEN BIJEN OPTE GEMEIJNTE TE MOGEN BRENGEN:

Is geordineert dat nijemant van buijten Oirschot in der heijden vroenten ende gemeijnten binnen Oirschot bijen houden noch setten en sall sondor consent van de schepenen, contrarie doende sal breucken van elcken stock eenen halven stuijver daechs als voor te deijlen. (Niemand van buiten Oirschot mag in de heide of "vroente" van Oirschot bijen houden of zetten zonder toestemming van de schepenen. Voor elke bijenstok wordt dan per dag een halve stuiver boete berekend)

30. VAN PUTROSSEN ENDE VORSTROSSEN TE MOETEN STEECKEN IN DE GARSTMAENT:

Is geordineert dat niemant egeen groesrossen steecken en sal ten ware in de garstmaent om aen putten te leggen, oft huijsoon te vorsten op de verbeurte van seven stuijvers, als voor te deijlen. Oock geen huijs rossen meer te mogen steecken dan men opte huijssingen van doen en behoeven sall ende naedemael die gesteecken sijn binnen acht dagen daer naer van der gemeijnte te ruijmen, ende op de huijssinge te dragen op verbeurte van seven st, als voor te deijlen.

(Graszoden voor putten of bedaking der huizen mogen alleen in de maand september worden gestoken. Voor de bedaking mogen slechts zoveel zoden worden gestoken als van node zijn. De gestoken zoden moeten binnen 8 dagen van de "gemeijnt" worden weggehaald. Overtreding wordt met 7 stuiver beboet)

31. VAN OPTEN KERCKHOFF NIET TE MOGEN VERCOOPEN ENDE NIET TEGEN TE MOGEN LOOPEN:

Is geordineert dat nijemant op den Kerckhoff coopen noch vercoopen en sall visch, vlees, eijeren, booter ende andere dergelijcken opte verbeurte telcker reijse seven st. als voor te deijlen, oft dat nijemant eenige eijer, booter, garen en sulcx ter merckt brengende en sal mogen tegenloopen, maer sal tusschen beijde de lijnden brengen opte verbeurte als voor te deijlen.

(Niemand mag op het kerkhof vis, vlees, eieren, boter en andere soortgelijke waar verkopen. Wie op de markt wil verkopen, moet zijn waar tussen de twee linden brengen. Elke overtreding wordt met 7 stuiver beboet)

32. VAN OP SONDAGEN OFT BAN-VIERDAGEN NIET TE MOGEN VERCOOPEN ONDER 'T SERMOEN OFTE HOOGHMISSE:

Ende dat oock nijemant en sal coopen noch vercoopen op sondagen noch ban-vierdagen eenigerhande waren van acht ueren tot elft ueren toe ten tijde als men preekt ende sermoen ende hoochmisse doet op die verbeurt van seven stuijvers als voor te deijlen.

(Niemand mag op zon- en feestdagen van 8 tot 11 uur tijdens preek en hoogmis kopen of verkopen; overtreding wordt met 7 stuiver beboet)

33. WIJE DEN STEENWECH VEGEN MOET:

Is geordineert dat dijo naegebueron aandon Steenwech woonende van den eenen rooster totten anderen dat ijaer lanck durende op alle saterdagen, op alle ban - vierdagen - avonden loffbaerlijcken sullen reijnigen den Steenwech, elck voor sijn erffve ende deure, ende der hoeckhuijssen inwoonden sullen den Steenwech reijnigen tusschen beijden soverre den Steenwech reijckt in der lengde ende in der breijden, opdat die processie ende andere goede luijden daer reijnelijck overgaen mogen, ende dies en sullen die selve naegebueren dit ijaer niet verbonden sijn te gaen ter gemeijnder dijckinge ende sandinge, contrarie doende sal breucken telcker reijse twee st. als voor te deijlen.

(De bureen van de Steenweg zijn verplicht alle zaterdagen, "ban - vierdagen" 's avonds deze Steenweg behoorlijk te vegen; de bewoners van de hoekhuizen moeten deze weg tussen de twee huizen in reinigen zover hij in de lengte en breedte reikt, zodat de processie en andere goede lieden met fatsoen hierover kunnen gaan. Zodoende zullen dezelfde bureen dit jaar niet verplicht zijn, de werkzaamheden aan bedijking en "zanding" te verrichten. Overtreding wordt met twee stuiver beboet)

34. VAN OP DE HOECKSTEENEN VANDE ROOSTERS NIJET TE MOGEN LEENEN:

Is geordineert dat niemant op alle sondagen en op alle ban-vierdagen voor den noenen en sal mogen liggen leenen op de hoecksteen en over beide sijden vanden rooster staende tussen beide de kercken noch daer ontrent bij mogen blijven staen op een halve roede naar, noch ontrent de andere doorgangen vande kerckmueren op dat de goede oude ende andere lieden tot hennen gemacke daer over ende door ter kercken mogen gaen, contrarie doende sal breucken twee st.

(Niemand mag op zon- en feestdagen vóór de middag op de hoekstenen leunen, die aan weerskanten van de rooster tussen beide kerken staan, noch blijven staan tenzij op een afstand van een halve roede. Dit geldt ook voor de andere doorgangen bij de kerkmuren, zodat oude mensen en andere lieden gemakkelijk ter kerke kunnen gaan. Overtreding wordt met 2 stuiver beboet)

35. VAN ONGECOORDEN VISCH NIET TE MOGEN VERCOOPEN:

Is geordineert dat nijomant soo wije hij sij, het sij van buijten, oft van binnen Oirschot egeen visschen het sij zeevisschen oft doode gruenvisschen vercoopen en sal mogen tensij dat hij voor ende eer sal wesen gekeurt bij de keurmeesteren, contrarie doende sal breucken telcken reijse neven stuijvers als voor te deelen, waar aff die viscoopers hebbende vis wort zijnde eenen gulden ende daer boven schuldich sullen zijn den keurmeesters voor hennen salaris te geven eenen halffven stuijver, daer onder een oort stuijver oft visch daer voor, ende naes dien den selven visch afgecoort wort so sullen de visschvercoopers schuldich sijn den selven visch buijten

Oirschot te voeren, oft te graven op den pene van XXI st.

(Geen inwoner van Oirschot of vreemdeling mag zeevis of zoetwatervis verkopen voordat deze door de keurmeesters is gekeurd. Overtreding wordt met 7 stuiver boete bestraft, waarvan de viskopers, die vis hebben ter waarde van 1 gulden of meer, aan de keurmeesters een halve stuiver traktement moeten betalen, waaronder een oort (4 stuiver) of vis ervoor. En als nadien dezelfde vis afgekeurd wordt, moeten de visverkopers deze vis buiten Oirschot brengen of begraven. Wie deze bepaling overtreedt zal 21 stuiver boete moeten betalen.

36. VAN DE VUIJLICHEIJT COMENDE VAKDEN VISCH TE MOETEN GRAVEN:

Is geordineert dat alle visschvercooperen schuldig sullen zijn alle vuijlicheijt van den vissche comende in den eerden te graven oft buijten de vijer eijnden te dragen contrarie doende sal breucken zeven st, als voor te deijlen wel verstaende dat 't zelve sall geschieden opten selven dach naer dien sij hen merckt sullen hebben gedaen.

(De visverkopers zijn verplicht alle afval van de vissen te begraven of "buiten de vier einden" te brengen en wel op dezelfde dag waarop zij hun markt hebben gedaan. Overtreding wordt met 7 stuiver beboet)

37. VAN DE STRATEN TE RUIJMEN TEGENS DEN OIJCXTMERCKT EN JAERMERCKTDAGEN:

Is geordineert dat men alle straten ruijmen zal all Oirschot door goetstijts voor den Oicxt ende alle boomen opsnoijen op dat een ijegelijck ingeseeten mach zonder eenige schade te lijden varen met zijnen wagen ende karre geladen met hoij, stroij ende andere rouw ware, ende in den hertganck van den Kerckhoff van asshoopen leemshoopon, misthoopen ende desgelijcken, tegens Paesdagen, mercktdagen ende kermisse dagen ende dat hout van den boomen op te snoijen, op te verbeurte van seven st. te deijlen als voor.

(Vóór de oogst moeten alle straten in Oirschot worden ontruimd en alle bomen opgesnoeid, zodat de ingezetenen zonder enige schade met hun karren hooi, stro en andere gewassen er doorheen kunnen. In de hertgang Kerckhof moeten tegen de Paas markt- en kermisdagen alle ashopen, leembulten, mesthopen en dergelijke van de straat verwijderd worden. Overtreding wordt met 7 stuiver beboet)

38. VAN EGEEN HOUT TE MOGEN HOUDEN LIGGEN OP TE JAERMERCKTDAGEN OPTER STRATEN OFTE KERCKWEGEN:

Ende is noch geordineert dat niemant ter voorschreven dagen egeen hout en sal mogen leggen, oft houden liggende opten Vrijthoff 't zij rijshout oft hert hout ende dat oock buijten den Vrijthoff in de gemeijne straten oft kerckwegen, noijt ijemant en zal mogen leggen glijcke hout erdt steenhoopon oft andere letselen, daer door ijemant den wegh soude moeten wijeken op gelijcke

peenen, van seven st. als voor te deijien.

(Op de jaarmarktdagen mag niemand hout hetzij rijshout of hardhout op het Vrijthof, de gemene straten of op de kerkwegen hebben liggen. Alle hout- zand- of steenhopen en andere belemmeringen moeten worden verwijderd. Overtreding wordt met 7 stuiver beboet)

39. VAN EGEEN SCHERPE STAECKEN TE MOGEN SLAEN IN TUIJNEN OFT EIJNDEN OMHOOCH:

Is geordineert soo wije een dije gemeijn wegen tuijnen maect, ende eijnden met staecken boven scherp wesende ende daer eenige beesten in versuijmt werden. dat als dan die geenon die de selve tuijnen hebben doen maecten, die beesten betaelen sullen ter discretie den schepenen.

(Wie aan de gemene wegen omheiningen maakt of afgrenzigen met scherpe staken, waardoor aan, dieren letsel wordt toegebracht, zal deze dieren of de schade moeten betalen volgens beoordeling van de schepenen)

40. VAN EGEEN HOUT OFT ANDERSINTS INDE GEMEIJN WETERINGEN TE DOEN:

Is geordineert dat niemant eggen houdt, vlassch ende andere vuijlicheijt brengen, dragen liggen noch werpen en sal groen noch desgelijcken wasschen in oft aen den Vrijthoff-puth noch in eeniger gemeijne weeteringen al Oirschot door. Contrarie doende sal breuckon XIII st. als voor te deijlen.

(Niemand mag hout , vlas en andere vuiligheid in of aan de Vrijthofput of de gemene weteringen werpen of brengen. Evenmin mogen daarin groenten of dergelijke gewassen worden. Overtreding wordt met 14 stuiver beboet)

(wordt vervolgd)

V. DE OIRSCHOTSE OORKONDEN VAN 1311 tot 1791

(vervolg)

6. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

4 maart 1352

Er sijn comen Danel van den Staedecker, Heinric die Crom, Gherart van Mellinrode ende Godenart van der Hameyden ende hebben ghetuecht eendrachtichlikon als scepone, dat si daer bi waren als scepene, daer Enghelberen van Ellaer quam in eenre tijt die leden is ende sprac Jhan van Ellaer hoeren broeder ane met den recht in enen ghebannen ghedinghe tot Oerscot als van den goede van Ellaer gheleghen in der prochghien van Oerscot, ende dat Jhan voorseyt

daer dedingde op sijn clerescap ende op enghene poert ende dat Jhan voerseyt daer also vele sprach dat hem die richter vragede oft hi aen sijn woert ghiede, ende dat Jhan voerseyt doen niet en seyde mer, hi sloech sijn hant voer sinen mont, ende dat Jhan voersc. daer nae quam in een ander ghedinghe ende seyde, dat hi poorter were tot Sherthogbenbossce ende dat hi hoepte dat hi tot Oerscot niet sculdich en were te antwoorden, mer waer oft te welker tijt Jhan voerseyt poorter waert des en wisten si niet. Voert sijn oenen Roef Marinen, Arnt Nonnen zoen ende Kerstiaen van der Lussdonc ende hebben ghetuecht aen den heileghen overmids manisse srichters dat Engelberen voerseyt langhe te voeren ghecroent hadde op Jhan voersc. als van den voerseiden goede eer die selve Jhan poorten waert. Voert sijn comen Willem van den Dijke ende Heinric heren Arnds zoen hebben ghetuecht aen den heileghen overmids manisse srichters dat tot dierre tijt dat men Sophien van Ellaer ter orden besteedde Jhan voerseyt quam ende boet Enghelberen voersc. hondert pont op alsolken verwarde dat si hoer recht van den voerseiden goede vertyen wilde tot sinen behoef, ende dat Enghelberen voerseyt ;doen seyde dat si daer niet voer en neme twehondert pont. Oec tughedon die selve Willem ende Heinric ende Kerstiaen Lirincs zoen met hen op hoeren eet dat Jhan voerseyt niet poorter en was tot dierre tijt dat Sophie voerseyt quam van den leven tot der doet. In orconscap des ghetuechs, wi Danel van den Staedecker, Gherart van Mellincrode ende Godenart van der Hameyden voerseyt, Didderic van Overlaer, Didderic Willems zoen was van Lerle, Heinric van Heersol ende Jhan. van Blaertum, scepene in Oerscot, hebben onsen ghemeynen seghel hier aen doen hanghen. Ghegheven in den jaer ons Heren als men streef dusent driehondert vijftich ende twe op den vierden dach in maerte.

Voor de schepenbank van Oirschot hebben de schepenen Danel van den Staedecker, Heinric die Cromme, Gherart van Mellincrode en Godenart van der Hameyden getuigenis afgelegd, dat Engelberta van Ellaer in het verleden een proces tegen haar broer Jan van Ellaer had aangespannen inzake rechten op het goed Ellaer te Oirschot. Tevens getuigen zij, dat Jan van Ellaer tijdens de rechtszitting zoveel sprak, dat de rechter hem moest vermanen, en dat hij tijdens een andere rechtszitting verklaarde, dat hij als poorter van 's-Hertogenbosch niet verplicht was, op de te Oirschot gestelde vragen te antwoorden. Op dezelfde dag zijn voor de schepenbank te Oirschot verschenen Roeff Marinen, Arnt Nonnen zoon en Kerstiaen van der Lussdonc en hebben verklaard, dat Engelberta reeds lang voordat Jan poorter was, haar klacht in rechte had gedaan. Tevens zijn verschenen Willem van den Dijke en Heinric zoon van heer Arnds en. hebben getuigd, dat Jan van Ellaer tijdens de begrafenis van Sophie van Ellaer aan Engelberta 100 pond wilde aanbieden, indien Engelberta afstandswilde doen van haar rechten op het goed Ellaer en dat Engelberta hierop antwoordde, dat zij dit ook voor 200 pond zou weigeren. Dezelfde getuigen verklaren eveneens, dat Jan van Ellaer ten tijde van het overlijden van Sophie geen poorter was.

7. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

12 december 1359

Wij Heinric Brant, Jan van Blaerthem, Diederic Diederics neven soen, Diederic van Overlaer, Jan Eckerman, Heinric Goesswijns soen was ende Danel Heinrics Crommen soen was, scepenen in Oerscot, tughen onder onsen ghemeynen seghel, dat voer ons comen sijn Arnt die Snider, Jan Goesswijnssoen was, Heinric Diederics neven soen was ende Roelof die Vleeschouwer ende hebben ghetuycht eendrechteliken op haren eedt binnen enen ghebannen ghedinghe in der vierscaren van Oerscot, dat hen cundich were, dat Agnese Willems Sceers dochter was van Oerscot die oec Agnese Byerlays gheheyten was over veertien jaer of daer omtrent met horen momboer overgaf ende opdroech meester Heinriten metter Aex tot eweliken daghen tot behoef Agnesen ende Lijsbette hoere kijnderen alsolken husingen ende hovingen net sijnre toebehoerten als Agnese Byerlays voersc. ligghende ende staende halt aen den Vrijthof tot Oerscot. Voerts tuychden dese voersc. Arnt, Jan, Heinric ende Roelof, dat meester Heinric metter Aert voersc. dese voersc. husingen metter hovingen vererftijnde Margrieten van Mechghelen om veertich scillingen syaers payments, mede verteech Agnese Byerlays voersc. halmeliken met hoeren momboer op dese voersc. husingen ende erffenissen tot weliken daghen tot behoef meester Heinrics voersc. ende hoer twe kijnderen voersc. Ghegeven inden jaer ons Heren dusent driehondort vijftich oude neghen op sente Lucien avent.

Voor de schepenbank van Oirschot verklaren Arnt die Snider, Jan Goesswijns zoon, Heinric Diederics en Roelof die Vleeschouwer, dat Agnes de dochter van Willem Sceers, ook wel Agnes Byerlays geheten, en haar momber ongeveer 14 jaar geleden aan meester Heinric setter Aex t.b.v. haar kinderen Agnes en Lijsbeth hebben overgedragen het huis met de hoven aan het Vrijthof te Oirschot, en dat meester Heinric setter Aex deze aan. Margriet van Mechghelen in erfpacht heeft gegeven voor 40 schilling per jaar. Agnes Byerlays en haar momber hebben voor altijd afstand gedaan van hun rechten op deze goederen.

8. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

19 februari 1362

Wij Henric Brant, Jan van Blaertem, Didderic Didderics neven zoen, Jan Eckerman, Henric Ghoeswijns zoen, Godenaert van nutte ende Didderic van Westelbeerse, scepen in Oerscot tughen onder onsen ghemenen zeghel dat comen is Willem Vos van Beerse ende heeft bethuucht met Jan den Auden Cortten, Ghisobrecht Haenen ende met Kerstiaen van der Kilsdonc eendrechtichlec veer die viersoaren op horen eet bi manissen des richters ende vonnis der soepen dat Willem Vos van Beerse dees voersc Willems vader hadde erffeliken gheldenden enen sester raeps jaers aen al alsolken erffenissen als Hyllen Sloesen was dat es te weten huus ende hofte met sinen toebehoerten gheleggen in die heerscap van Spoerdonc inder prochyen van Oersnot voersc. Ghegeven int jaer ons Heren doemen

screef dusent driehondert tsestich ende twee op den neghentienden lach in februario.
Voor de schepenen van Oirschot verklaren Willem Vos van Beerse, Jan den Auden Cortten, Ghisebrecht Haenen en Kerstiaen van der Kilsdonc, dat Willem Vos van Boerse, de vader van bovengenoemde Willem, jaarlijks een zester (oude maat) raapzaad als erfcijs io verschuldigd aan Hylle Sloesen en wel uit haar huis en hof te Spoordonk.

9. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

15 augustus 1363

Wij Henric Brant, Jan Eckerman, Didderic Didderics neven zoen, Godenaert van Rutte ende Didderic van Westelbeerse, scepen in Oerscot, tughen onder onsen ghemenen zeghel, dat siin comen Willem van Audenhoven, Art van Audenhoven, Didderic van Overlaer als man, Jan van Blaertem ende Henric Ghoeswijns zoen als scepenen voer die vierscaren, ende hebben ghetuucht bi manisse des richters ende vonnis der scepenen eendrechtichlec op horen eet, dat quam Henric van Beste, Wouters Sdroghen zoen van Straten ende heeft ghegheven den Heylighen Gheest van Oerscot alle erffenisse soe weer hise ligghenden hadde, in dypen in droghen in haerden echt in wekem in der prochyen van Oerscot, wtghenomen tien pont paymens eens te ghelden na dode Henrics voersc. ende Margarieten sijns wittichs wijfs. Ghegheven int jaer ons Heren doemen streef dusent driehondert tsestich ende drie open vijftienden dach in augusto.

Voor de Oirschotse schepenen verklaren Willem van Audenhoven, Art van Audenhoven, Didderic van Overlaer als burgers en Jan van Blaertem en Henric Ghoeswijns zoon als schepenen, dat Henric van Beste, de zoon van Wouter Sdroghen van Straten aan de Tafel van de H. Geest (armen) van Oirschot zijn vast goed te Oirschot heeft overgedragen, uitgezonderd 10 pond in gangbare munt, die ineens zal worden betaald na het overlijden van Henric en zijn vrouw Margariet.

10. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

14 februari 1365

Wij Jan Eckerman, Didderic Didderics neven zoen, Godenart van Rutte, Didderic van Westelbeerse, Willem Andries zoen, Henric vander. Capellen ende Maes vanden Snepscoet, scepen in Oerscot, tughen onder onsen ghemenen zeghel, dat voer ons siin comen Henric ende Gerart van Merslaer, Jan Smollers swagheren van Sancten, ende hebben in gherechter ghiften ghegheven Wouteren van Oudenhoven tot behoef des Heylichs Ghees van Oerscot die twee ghedeelt van tien lopen rogghen siaers ghoeds ende gheefs te betalen allen jaer metter gerechter maten van Oerscot tot onser vrouwen misse als men kerssen bornd ute eenen ecker lands ghebeyten die Wijtshof daer Godenart Keymps zoon aen siit ghelegghen tot Arle in der parochye van Oerscot. Voert hebben Henric ende Gerart voersc. op dees voersc. ghifte helmelinghe vertegghen tot behoef does voernoemps Heylichs

Ghees. Oec hebben Henric ende Gerart voersproken gheloeft op hen ende op hoer gbde voer hen ende voer hoer nacomelinghe na hen does voersc. ghifte stedich ende vaste te houden tot ewighen dagpo sonder enich wedersegghen. Ghegheven int jaer ons Heren doemen streef dusedent driehondert ende vijftensestich op den viertienden dach in februario.

Henric en Gerart van Merslaer, zwagers van Jan Smollers van Sancten, hebben Wouter van Oudenhoven t.b.v. de Tafel van de H. Geest van Oirschot (armen) begiftigd met twee delen van de 10 lopen rogge per jaar uit de Wijtshof te Aarle, waarop Godenart Keymps zoon woont, en hiervan voor zich en hun nakomelingen voor altijd afstand gedaan.

11. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

23 juni 1367

Wij Henric Brant, Henric van Aerle, Art vander Braken, Danel Henries Grommen zoen, Willem Andries zoen, Didderic Didderics neven zoen ende Maes van den Snepscoet, scepen in Oerscot, tughen onder onsen ghemenen zeghel dat voer ons is comen Jan die Custer van Straten, Heren Willem Vos en Berten Duschon naturelec zoen ende heeft erffeliken verpacht Kerstiaen vanden Doderem een stuccke beems gheleghen aen ... Eelsdonc tusschen der erffenissen Henrics Smekens ende Heylen Boluechters in die parochye van Oerscot omme vierenviertich schillinghe siaers payments te betalen allen iaer op Sente Andries dach apostels met al alsolken payment als altoes opden voersc. pachtdach ghemeenliken in bursen ghenghe ende gheve sal wesen over der heren sijns vanden gronde, ende een lopen rogghen siaers der maten vanden Bossche dat men iaerliks daer ute ghilt, ende omme meerde vestinghe soe heeft Kerstiaen voersc. den voersc. Janne een pont siaers payments tot enen onderpande gheset op sijn huus ende hoffe dat gheleghen is totten Doderem tot Erdbrugghen in die parochye van Oerscot. Oec heeft Kerstiaen voersc. mede gheloeft op hem ende op siin goet voor hem ende voer siin nakomelinghen na hem den voersproken Jannen ende sinen nacomelinghen na hem dit voersc. huus ende hoffe te weren voer dat voersc. pont siaers als men erve van recht is sculdich te weren, ende allen voercommer daer inne af te doen sonder der heren tsijns vanden gronde, voertheeft Jan voersc. weder gelooft op hem ende op siin goet voer hem ende voer siin nacomelinghen na hem Kerstiaen voersproken ende sinen nacomelinghen na hem dit voersc. stuccke beems te weren voer dees voernoempt vierenviertich schillinghe siaers payments als men erve van recht is sculdich te weren sonder enich wedersegghen. Ghegheven int jaer ons Heren doe men screef dusedent driehondert tsestich ende seven opden drientwentichsten dach in junio.

Jan die Custer van Straten, zoon van Heer Willem Vos en van Berta Duschon, heeft aan Kerstiaen vanden Doderem in erfpacht gegeven een stuk beemd aan de Eelsdonc tussen de erven van Henric Smekens en Heyle Boluechters en wel voor 44 Schilling per jaar, betaalbaar op de feestdag van de apostel Andreas, en loop rogge per jaar als uitgang uit deze beemd. Tot grotere zekerheid

hiervan heeft Kerstiaen op zijn beemd aan Jan die Custer een pond per jaar tot onderpand gesteld en wel op zijn huis en hof te Doderem in Erdbruggen onder Oirschot.

12. SCHEPENOORKONDE VAN 'S-HERTOGENBOSCH

11 april 1366

Johannes dictus de Ellaer filius quondam Johannis dicti de Ellaer bona sua dicta Teellaer sita in parochia de Oerscot ad lorum dictum Spoerdonc cum agris gratis pasctis terris ac meritis atque cum ceteris eorundem boncrum attinentibus singulis et universis ubicumque locorum tam in hurnido quam in sicco in duro et in malle consistentibus sive sitis prout Joannes de Ellaer predictus pater eiusdem Johannis huiusmodi bona cum diotis eorum attinehtibus habere consuovit salvis tarnen primodicto Johanni et sibi libere reservatis novem denariis antiqui census quos Rodolphus filius Margarete de Spoerdonc sibi solvere tenetur atque uno denario... sito ibidem iure hereditario eiusdem Rodolphi ad lorum dictum aen den Torfcullen atque uno prato dicto comriuniter Tielen Beemt de Knechsel quod pratum predictum Petrus quondam, de Waderle dadum occupaverat, ... Johannes legitime, et horeditarie vendidit Willelmo fillio quondam Lupponis dicti de romel ab eodem emptore iure hereditario possidenda et habenda supportavit et effestucando resignavit mede in talibus consuete promittentes dictus Johannes venditor et cum eo Gerardus eius filius ut debiteres principales indivisi super se et bona sua omnia quod ipsi primonominato emptori de predictis bonis et eorum attinentibus ei ut dictum est venditis debitaen et iustam prestabunt warandiam et quod omnem obligationem in premissis ... exceptis censu domini nostri duels ipsi domino nostro duel atque tribus libris communis pagamenti aliis hominibus insuper octo libris communis pagamenti heredibus quondam domini Johannis de ... Oerscotensis annua quoquo et hereditaria pactione octo lopinprum siliginis mesure de Oerscot heredibus quondam magistri Ba sijn insuper quatuor libris et ... communis pagamenti Henrico de Aggere filio quondam Engberti dicti Ludinc de Aggere annuatim et hereditario ... annua et ... ponsione octo modiorum siliginis mesure de Oerle ... cognato quondam ... ad eius vitam annuatim exinde de iure selven..... ut dicti d,bitres dicebant perpetuam dicto Willelmo ... deponent omnino. Testes interfuerunt scabini in Buschcoduce Godescalcus de Bladel et Arnoldus de Waderle. Datum sabbato post festun Pasche anno Domini millesimo CCC sexagesimo sexto. Overdracht van het goed Ellaer door Johannes, zoon van Johannes van Ellaery aan Wilhelmsy zoon van Lупpo van Lomel, met uitzondering van een oude cijns van 9 denaren en een cijns van 1 denaar, die Rodolphus, zoon van Margareta van Spoerdonc, verplicht was te betalen uit een stuk land genaamd "aen de Torfcullen" en uit oen weiland geheten "De Tielen Boomt", waarvan Petrus van Waderle vroeger eigenaar was. Johannes van Ellaer en zijn zoon Gerardus zullen aangaande deze verkochte goederen de verschuldigde garantie aan genoemde Wilhelmus geven en elke verplichting

dienaangaande nakomen uitgezonderd; a) de cijns aan de hertog, b) 8 pond aan anderen, c) 8 pond aan de erven van heer Johannes van ..., d) 8 lopen tarwe aan de erven van Mr. Johannes Basijn, e) 4 pond aan Henricus de Aggere, zoon van Engbertus genaamd Ludinc de Aggere en f) 8 lopen tarwe aan .. een bloedverwant

13. SCHEPENOORKONDE VAN 'S-HERTOGENBOSCH

14 maart 1367

Willelmus filius quondam Lupponis dicti de Lomel bona dicta te Ellaer sita in parochies de Oerscot ad locum, dicta Spoerdonocum altris pratis pascuis terris ac meritis atque, cum ceteris eorundem bonarum attinentibus singulis et universis ubicumque locorum tam inhumido quam in sicco in duro et in malle consistentibus sive sitis prout Johannes quondam de Ellaer huiusmodi bona cum dictis eorum attinentibus habere consuevit vendita dicto Wilielmo a Johanne dicto de Ellaer filia eiusdem quondam Johannis de Ellaer protit in litteris scabinorum de Buscoduce super hoc confectis plenius continetur legitime et hereditarie supportavit domino Andree de Rypement magisk, ro seu provisorio domus de Postula ad usum eiusdem domus simul cum predietis litteris et cum tota iure eideur Willelmo in dictis litteris et in hiis que continentur in eisdem quoque modo competente et effestupanda resignavit modo in talibus consueto permittens dictus Willelmus ut debitor principalis super se et bona sua omnem quoque supportationem et resignationem huiusmodi natas et firmas sine omni contradictione perpetue resignavit et puod omnem obligationem ex parte dicti Willelmi in premissis executionem diste domui de Postula deponet omnino salvis tamen dicto Johanni de Ellaer et liberis reservatis novem denariis eiusque census quos Raaalphus filius Margarete de Spoerdone solvere tenetur uno quoque denario cito ibidem retro hereditatem eiusdem Rodolphi ad loc dictum aenden Torfculen atque trate dicto communiter Tielenbeemt de Knechselut dictus Johannes recognovit. Testes interfuerunt scabini in Buscoduce Ghiselbertus de Spina et Johannes filius Boudewini. Datum dominica qua cantatur reminiscare anno millesimo CCC sexagesimo septimo.

Overdracht van het goed "te Ellaer" in Spoordonk door Willem, zoon van Lупpo van Lomel, aan Andreas van Rypemont, magister of provisor van het huis van Postel, welke goederen Willem deer koop had verkregen van Johannes, zoon van Johannes van Ellaer. Uitgezonderd blijft hierbij een uitgang van 10 denaren uit een stuk land bij de zogenaamde Torfcule achter het erf. van Rodolphus, de zoon van Margareta van Spoerdonc, en uit den weiland genaamd Tielenbeemt. Deze uitgang was genoemde Rodolphus aan Johannes van Ellaer verschuldigd.

14. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

18 maart 1367

Wij Henric Brant, Henric van Aerle, Art vander Braken, Danel Hendries Grommen Zoen, Willem Andries zoen, Didderic Didderics neven zoen en Maes vanden Sneppenscoet, scepen in Oerscot tughen onder

onsen ghemenen zeghel, dat voer ons is comen Jan Heren Willems Vos ende Beerten Duschchen naturlec zeen ende heeft erffeliken verpacht Henriken Smeekens zoen van Straten een stucke heijvels gheheyten Theijlaer gheleghen neven Crommen kinderen Castaert ende een stucke beems gheheyten Duvebruecsken gheleghen bider selver erffenissen voersc. in die prochye van Oerscot inder heerscapen van Straten over dertich schillinghe siaers paymens te betalen allen jaer op sente Andries dach apostels met al alsolken payment als altoes op den voersc. pacht dach ghemeenliken in bursen ghenghe ende gheve sal weren ende omme meerre vestinghen Jans soe heeft dees voersc. Henric den voernoemden Janne tot enen onderpande gheset siin ghedeelt vanden Duvebruecsken gheleghen bi dees voersc. erffenis in die heerscap van Straten. Oec heeft Henric mede gheloeft op hem ende op siin goet voer hem ende voer siin naconielinghen na hem den voersproken Janne ende sinen nacomelinghen na hem dit voersproken onderpant te weren als men erve van recht is sculdich te weren ende allen voercommer daer inne af te doen sonder der heren tsijns vanden gronde. Voert heeft Jan voersc. weder gheloeft op hem ende op siin goot voer hem ende voer siin nacomelinghen na hem Henriken voernoempt ende sinen nacomelinghen na hem dees voersc. erffenis te weren voer dees voersproken dertich Schillinghe siaers paymens als men erve van recht is sculdich te weren sonder enich wedersegghen. Ghegheven int jaer ons Heren doemen streef dusent driehondert tsestich ende seven op den achtenden dach in marcio.

Jan, zoon van heer Willem Vos en van Berta Duschchen, heeft aan Henrik Smeekens zoon te Straten in erfpacht gegeven een stuk heiveld genaamd het Heijlaer naast de Castaert (erf) van de kinderen van de Cromme en een stuk beemd genaamd het Duvebruecsken bij hetzelfde erf te Straten en wel voor 30 schilling per jaar, betaalbaar op de feestdag van de apostel Andreas. Tot grotere zekerheidstelling heeft Henrik Smeekens aan de eerstgenoemde zijn gedeelte van het Duvebruecsken tot onderpand gegeven en beloofd dit onderpand veilig te stellen. Jan Willems Vos heeft zijnerzijds beloofd voor het genoemde bedrag het heiveld en het stuk beemd eveneens voor Henrik en diens nakomelingen veilig te stellen.

15. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT

5 maart 1370

Wij Henric Brant, Henric van Aerle, Art vander Braken, Henric Vos zoen van Beers, Didderic neven zoen Didderic van Westelbeers ende Art vanden Hovel, scepren in Oerscot, tughen onder onsen ghemenen zeghel, dat voer ons is comen Art gheheten bruder Art ende heeft overghegheven Everart den Smit een ghedeelt van sinen erven gheleghen bi Everarts erffenis voersc. ghelike alsthem daer afghepeelt is voer alsolken erfpacht als Art voersc. den voersc. Everart erffeliken daer ute ganc. Voert sal Art Everart utex anderen erffenissen erffeliken bliven ghelden een lopen rogghen siaers ende elf penninghe, siaers payments te ghelden allen jaer tot Onser Vrouwen Misse als men kerssen borndt. Oec heeft Art voersc. op dit voersproken

overgheven helmelinghe verteghen tot behoef Everarts voercc. ende sinen erfghenamen na hem. Voert heeft Art voersc. ghelooft op tem ende op siin goet voer hem ende voer siin nacomelinghen na hem Everart voersproken ende sinen nacomelinghen na hem dit voerc. overgheven te weren voer den voernoempt pacht als men erve van recht is sculdich te weren ende allen anderen voercommer daer inne af te doen sonder enich wedersegghen. Ghegheven int jaer ons Heren doemen screef dusent driehondert ende tseventich op den viifden dach in marcio.

Art, genoemd Broeder Art, heeft aan Everart de Smit in erfpacht overgedragen een gedeelte van zijn erf dat aan Evorarts erf lag an wel voor het bedrag van de uitgang uit dit gedeelte, die hij aan Everart schuldig was. Uit de andere erfgoederen zal Art tevens schuldig blijven een loop rogge en twaalf penningen per jaar.
(wordt vervolgd)

VI. OUDE TOPONYMICA VAN BEST (vervolg)

5. "Mosselaar"

In de oude verpondingsregisters van Best (1600 1700) komen de navolgende spellingen van Mosselaar voor: "Morsselaer", "Maerselaer" en "Mersselaar". De laatste lettergreep "laar" (Germ. hlaeri) betekent een bosachtig moerassig terrein. Moerman verklaart "laar" als een open plek in het bos, waar de gerechtigden hout kloofden en opstapelden, hetgeen in het bos zelf niet geoorloofd was. Soms kan "laar" ook weideplaats of veld in het algemeen betekenen en ook weleens armoedige dorre streek. Samenstellingen met "laar" komen vooral in het oosten en zuiden voor en ontbreken geheel in het kustgebied. De eerste lettergreep in "Mosselaar" is een verbastering van "mors", "mars", "mors" of "meers". Deze klankverschillen zijn voor ons van geen bijzondere betekenis. "Mors" is dus een bijvorm van "mars" en betekent: laag nat hooiland. Het gebruik van deze term strekt zich uit van Denemarken over Westfalen naar Nederland en België, ja zelfs tot in Frankrijk (marais) en Engeland (marsh). Zoals Schönfeld zegt, staan de vormen "moers" en "moors" in nauw verband met "moes" en is dit laatste moeilijk los te denken van "mos". "Moos" of "mose" is het Middelnederlands woord voor slijk of modder. en "mos" voor poel of moerassige grond. Tenslotte is "mos" weer moeilijk te scheiden van "mors", "mars" of "pers". Men ziet dus dat "mos" en "laar" elkaar a.h.w. aanvullen. Men zou dus "MOSSELAAR" kunnen interpreteren met: "een moerassige open plek in het bos met laag nat hooiland."

6. "Rouwbroeken"

Broek of broekland. evenals "mos" of "mors" en "laar" laag of moerassig land. Dit woord treft men in samenstellingen

bij plaatsnamen en plaatsaanduidingen in geheel Nederland veelvuldig aan: Polsbroek (Utrecht), Grotebroek en Lutjebroek (West-Friesland), Bennebroek (bij Haarlem), Broeksittard (Limburg). De eerste lettergreep van Rouwbroeken kan worden vertaald met: ruw, woest of ongekultiveerd. Men kan dus ROUWBROEKEN interpreteren met: "een gedeelte, dat oorspronkelijk uit woest of ongekultiveerd laag of moerassig land bestond."

7. "Elsdonk "

Samenstellingen met lidonk komen in Nederland, België en Duitsland veelvuldig voor, het meest echter ten zuiden van de grote rivieren. "Donk" (Middelnederlands: donc of dong, en Oudnederlands: dung) betekent een zandige opduiking of kleine verhevenheid in moerassig terrein of, zoals Beekman formuleert; "een plaats die in de broekachtige landen wat rijst". De oorspronkelijke betekenis was: een laaggelegen plaats of onderaards vertrek. Schönfeld vindt het aannemelijk, dat ook het woord "donker" met "donk" (als onderaards verblijf) verband houdt. Later werd hiermede een kleine verhevenheid in laag terrein aangeduid hetgeen op het eerste gezicht een tegenstelling lijkt (hoog-laag). Deze tegenstelling, aldus Schönfeld, heft zich echter op in een eenheid: donk als diep en hoog tegelijk nl. als kleine verhevenheid in laag terrein. Het eerste lid van de samenstellingen met "donk" bestaat vaak uit namen van dieren of planten zoals in ons geval bij ELSDONK. De simpele verklaring van het toponiem Elsdonk is dus: "een verhevenheid in moerassig (laag) terrein, waarop elzen groeiden of groeien".

8. "Hagelaar"

Het zelfstandig naamwoord "haag" betekende oorspronkelijk omheining (afgeleid van het werkwoord "haghen" of "heinen"). Deze betekenis is echter in, het algemeen Nederlands hoe langer hoe meer verdwenen. Haag komt in talrijke veldnamen voor en heeft dan de betekenis van "land begroeid met laag houtgewas". Hagelaar kan dus worden geïnterpreteerd als een laar (zie verklaring van "laar" bij Mosselaar(nr.5), begroeid met laag houtgewas. (wordt vervolgd)

VII. MOEDER OIRSCHOT EN DOCHTER BEST IN HET VOORSPEL DER HISTORIE

Op veler verzoek in Oirschot en Best hebben wij gemeend in ons blad te moeten opnemen de reeds eerder te Best gepubliceerde gegevens omtrent de oude vete tussen Best en Oirschot, die in 1819 tot de oprichting van de gemeente Best heeft geleid.

De Bestse leefgemeenschap heeft een zeer lang historisch voorspel gekend. Toen hertog Jan van Lotharingen, Brabant en Limburg in het jaar 1335 op de feestdag van St.-Jan Baptist aan zijn "lieve luy" van de gehuchten Arle, Best ende Gunterslaer (de Vleut) en hare successeuren de gehele gemene grond genaamd "die Lake van Straeten"

voor altijd in erfpacht gaf, deed niets vermoeden, dat tuit deze gehuchten, als in een soort bondgeneenschap verenigd, door de eeuwen heen voor hun gezamenlijke belangen zouden blijven strijden, tot hun solidaire leefgemeenschap tenslotte zou resulteren in de creatie van een eigen gemeente. Niets deed 636 jaar geleden gissen, dat deze gemeenschap", in 1819 als zelfstandige gemeente geboren, omstreeks haar 150ste verjaardag een der snelst groeiendegemeenten van Nederland zou worden. Vanaf de 14e eeuw reeds voelden de inWoners van de gehuchten Aatle, Best en Gunterslaer zich solidair in hun strijdvoor elkaars gemeenschappelijke belangen en vormden binnen de vrijheid Oirschot Best een aparte leefgemeenschap. Telkens speelde deze gemeenschap een eigen rol. Deze eigen of enigszins eigengereide rol en apartheid van de Bestse voorvaders in de 15e eeuw blijkt uit de navolgende verklaring van Fr. Leermakers, openbaar notaris bij de Raad van Brabants d.d. 19 september 1669: "dat wij, ende bij consent vande Hedren vande Rdeckenkamer van sijne Coninklijke Majesteijt van Spaigen, te Brussel hebben gevisiteert verscheijde oude reeckeninghe vande Rentmeesters vanden Bosch gedaen voir den jaer 1465, ende dat daer inne hebben gevonden texten van thijnssen dye de vrijheit Oirschot doen was geldende, maer dat en nyet hebben gevonden ennigen text staende tipten maeme van Aerle, Best en Gunterslaer, sijnde dele reeckeninghe gheweest vande jaeren 1438, 1439, 1440 ende 1441". Dit notarieel onderzoek inzake hiStorisch verankerde rechten of plichten was gelast door de Staten-Generaal der Verenigde Nederlandenen wel naar aanleiding van een twist tussen de regeerders der vrijheden heerlijkheid Oirschot-Best en de bovengenoemde hertgangen betreffende het eigendomsrecht van het Besterbroeck. In een brief van de regenten van Oirschot aan de hoofdschout van het kwartier Kempenland d.d. 20-9-1666 schrijven de eerstgenoemden over "de twijfelachtigheijt van dye van Best ende hune unghefundeertheit inden rechte" en verklaren, dat dye van Best en Aerle nu twee ende twintich jaeren lanck de Breuck van Oirschot continueren ende onsert ende tweedrachtigheijt hebben gesaait ende gehouden; dat siteetstelijk in den jaer 1644 aengevanghen hebben yerscheijden disputeren te moveren thendens de schepenen ende andere regenten van Oerschot, dat sij het meerendeel van de ingesetenen derselver vrijheijt Oerschot op hunne sijde hadden weten te trekken." Wie verder tussen de regels leest, ontkomt niet aan de indruk, dat de redenering van de Oirschotse vaders op zwakke gronden berustte en het recht voor een groot deel aan de zijde van de Bestenaren was. Het ging immers om de verkoop van percelen in het Besterbroeck ten bedrage van 6000 Carolusgulden, om daarmee de schulden van de heerlijkheid Oirschot te betalen. Uit diverse akten blijkt, dat Best toen reeds lang de Melkkoe Van de vrijheid en heerlijkheid was geworden. De broekgronden van Best waren uitzonderlijk goede landbouwgronden, waarvan de Bestse voorvaderen met vlijt profijt trokken. Het appointment Van de Raad van Brabant d.d. 11-3-1669 en het daarna voorgestelde vergelijk tussen de afgevaardigden van Best enerzijds en die van de Vrijheid Oirschot anderzijds, maken het voor de aandachtige lezer overduidelijk, dat hier wel terdege de belangen van de Bestse leefgemeenschap in het geding waren. Dit blijkt ook uit de navolgende

transkriptie van het bewuste oude geschrift van 1669: "Wij commissarissen hebben gedresseert een concept in manieren als volgt:

1) eerstelijck, dat bij toestemming bij die van Best uijt het Besterbroeck in questie vercocht sullen worden soo veel percelen, als nodich sal wesen om uijt te vinden een somme van sesdusent Carolus gulden, behoudelijcks dat de voorschreven somme sal worden geaplieert voor een derde part tot de particuliere schulden en lasten van die van Best en de twee resterende derde parten tot betalinge der schulden staende tot laste van de gemeente der heerlijkheid van Oirschot, 2) dat dese verkoopinge sal geschieden nu eens ende voor altijd sonder dat hiernaermaels eenige de minste verder vercoopinge van eenich perceel int voornoemt Besterbroeck sal mogen worden gedaen om wat pregnante redenen dat het soude mogen wesen sonder volkomen bewilline ende toestemming van die van Best." Uit deze en andere teksten blijkt duidelijk, dat de Bestse belangen gedurende lange tijd in het gedrang waren gekomen en men kan begrijpen, dat de oude Bestenaren wel eens fel reageerden en voor hun rechten de strijd aanbonden. De emancipatie van Best werd kennelijk door regeerders en gezworenen van Oirschot tegengehouden. Het bewuste Besterbroek bleef in elk geval ook na 1669 geschilpunt tussen Oirschot en Best.

Een zelfde lijn ziet men in het kerkelijk vlak. Ook hier verzette Oirschot zich tegen de Bestse emancipatie. Pas in de 15e eeuw werd de reeds lang gestichte St. Odulphuskapel als rectoraatskerk erkend en het heeft daarna nog tot 1553 geduurd voordat dit rectoraat werd omgezet in een eigen pastoraat, hoewel de kerk van Best in de 15e eeuw reeds een zeer groot aantal parochianen telde. Door de vrijgevigheid en kerksgezindheid van de oude Bestenaren waren de inkomsten van de Odulphuskerk voor het kapittel en de moederkerk te Oirschot zeer begeerlijk gebleven. Uit de oude kerkerekeningen blijkt overduidelijk, dat de Odulphuskerk herhaaldelijk meer opbracht dan de St. Pieter te Oirschot. Ook hier werden de "lieden van Aarle, Best ende Gunterslaer" door Oirschot geplukt.

En wat de plaatselijke belastingen aangaats leverden de hertgangen van Best voor de vrijheid van Oirschot verhoudingsgewijs meer op dan de overige Oirschotse hertgangen. Neemt men hiernaast ook nog in aanmerking, dat de Bestse belangen op het economische en sociale vlak steeds bij die van de Oirschotse hertgangen werden achtergesteld, dan is het volkomen duidelijk, dat er op den duur een hartstochtelijk streven naar onafhankelijkheid te Best moest ontstaan.

Aangaande deze oude vete tussen de Oirschotse vaders en de hertgangen Aarle, Best en de Vleut maken de 18^e eeuwse resolutieboeken nauwelijks melding van enig dispuut. Toch zal de ingewijde onderzoeker ook in de archivalia van deze tijd de giftige addertjes onder het gras ontdekken. Kennelijk heeft men wel angstvallig vermeden de diepe tegenstellingen als zodanig te notuleren. Argwanend en uiterst nauwkeurig werd er echter van weerskanten voor gewaakt dat b.v. bij de verkoop van gronden en houtgewassen het in 1669 door de wederzijdse kommissieleden voor beide partijen vastgestelde percentage niet overschreden werd. Telkens bespeurt men dan een zekere spanning en men krijgt het gevoel, dat er

spoedig een explosie zal volgen. Terwijl de oude boeken tientallen jaren over deze kwestie zwijgen, moet achter de schermen de separatistische kurve van "Aarle, Best ende Gunterlaer" in die tijd naar een klimax zijn gestegen.

Op 19 november 1812 lezen wij in de Franse notulen van Oirschot over "les petitions itératives des habitants des hameaux de Best faites au gouvernement" de herhaalde verzoekschriften van de inwoners der hertgangen van Best aan het gouvernement. De Oirschotse vaders verzoeken het gouvernement met de door Best gevraagde scheiding niet akkoord te gaan en wel om de volgende 4 redenen: 1) de door Best verzochte scheiding kan niet zonder grote moeilijkheden verwerkelyk worden; 2) de scheiding zal voor de bewoners van beide delen zeer grote onaangenaamheden meebrengen; 3) Oirschot heeft in het verleden veel geld besteed tot verbetering van aanplantingen en bossen in de hertgangen van Best, zodat het onrechtvaardig is, dat de bewoners van Best in de toekomst alleen de vruchten gaan plukken; 4) de inwoners van Best willen met de scheiding het eigendomsrecht over de beste landerijen en weilanden én de jure én de facto verkrijgen, waardoor de Oirschottenaren zouden worden benadeeld. Oirschot staat derhalve op zijn jurisdictie over de Bestse hertgangen. Deze redenering van de 19e-eeuwse Oirschotse vaders was zeer zeker begrijpelyk. Men wilde die kostelyke bron, waaruit men in het verleden steeds had kunnen putten om schulden en lasten van het algemeen te vereffenen, niet afstaan. Maar de Bestenaren hielden voet bij stuk. Hun vertrouwen in het Oirschotse beleid was te zeer geschokt en het verlangen naar zelfstandigheid en vrijheid was onttembaar geworden. Men wilde met eigen bestuur op eigen grond zijn eigen zaken in vrijheid behartigen. Op 18 augustus 1818 zonden inwoners van Best voor de zoveelste maal een rekest aan het gouvernement met het verzoek Best van Oirschot af te scheiden. Een desbetreffend Koninklyk Besluit van 8 mei 1819 wil de dorpen in eerste instantie niet scheiden, maar in de eerstkomende algemene vergadering van de Provinciale Staten zal moeten worden uitgemaakt of er voor afscheiding voldoende termen aanwezig zijn. Naar aanleiding van deze vergadering brengt de Minister van Binnenlandse Zaken rapport uit aan de Koning. Als reden voor de afscheiding wordt aangevoerd, dat "ofschoon Best weliswaar steeds met Oirschot vereenigd geweest is, en geen burgerlyk bestuur heeft gehad, hetzelfde nogtans een dorp op zich zelve van eene vrij aanmerkelyke uitgestrektheid en bevolking uitmaakt, zijnde in het kerkelyke van Oirschot reeds afgescheiden en van eene eigen parochiale kerk voorzien, dat dit dorp op meer dan een uur afstand, zonder dat er zich tussen beiden woningen bevinden, van Oirschot verwijderd is, aan de groote route op de steenweg van Luik naar 's-Hertogenbosch gelegen, en dat deze positie naar het inzicht der Staten zeer dringend vordert, dat aldaar een plaatselyk bestuur worde gevestigd, vermits bij passage van troupen, als anderzins de absentie van eene plaatselyke autoriteit meer dan eens aldaer tot verwarring en ongeregeldheden heeft aanleiding gegeven, gevoegd bij de ongelegenheden welke uit zulk eentim verren afstand van de zetel van het plaatselyk bestuur voor de ingezetenen ten aanzien hunner verplichtingen omtrent den Burgerlyken Stand

en andere relatiën en bemoeienissen voortvloeiende. De Raad van State adviseert op 16 augustus 1819 in overeenstemming met dit rapport en de Koning besluit op 17 augustus 1819 " dat de dorpen Best en Oirschot van elkander worden afgescheiden en ieder derzelven tot eene afzonderlijke gemeente verklaard". De oude hechte leefgemeenschap van Aarle, Best en de Vleut, daterende vanaf de 14e eeuw, was daarmee vrijgekomen en kon na.500 jaar strijd eindelijk zijn eigen belangen behartigen.

Met de Koninklijke beslissing van 17 augustus 1819, waarbij de scheiding van Oirschot en Best juridisch een feit werd, was de eeuwenlange strijd echter nog niet ten einde. De verdeling der eigendommen heeft nog heel wat gemoederen in beroering gebracht. Na veel geharrewar besloot men op 24 februari 1821 de gemeentelijke gronden en eigendommen door twee deskundigen, één uit Oirschot en één uit Best, te doen taxeren. De onbebouwde eigendommen zouden hierbij voorlopig buiten beschouwing blijven en wel in verband met het onderzoek inzake de aankoop en uitgifte van gronden in het Besterbroek. Dit oude geschilpunt bleef nog enige jaren een pijnlijke wrijving veroorzaken. Op 27 maart 1821 besloot de Oirschotse Raad; de Staten dezer Provincie te verzoeken aan de voorlopige verkoopconditie van 12 december 1820 geen goedkeuring te verlenen, omdat er een stuk grond onder viel, dat moest dienen voor de bouw van een gemeentehuis voor Best en omdat de overige gronden niet aan hun huurwaarde waren gekomen. De aandachtige lezer van deze notulen ziet duidelijk op de achtergrond het Bestse protest.

Op 27 april werd in een vergadering van de gezamenlijke gekommitteerden van Oirschot en Best besloten, dat ALLE gemeente-eigendommen zouden worden getaxeerd, aan Oirschot werd twee derde en aan Best één derde toegewezen. Ook de gemeenteschulden zouden voor twee derde door Oirschot en voor één derde door Best worden gedragen. Daarna werd op 3 mei 1821 door de gekombineerde besturen de volgende grensscheiding voorgesteld:

"van de waterloop aan de grens met Liempde langs de koeweide door de Nunniksteeg, de loop langs de erven op de Paillart en vandaar door het loopken naar de Katerman in de Steeg recht naar het westen, verder door de Kraayensteeg naar de Pekershoek tot aan het Schoor; voorts de loop tot aan de hoek bij de erven van de weduwe Anthonij van Baar, dan tot het veldje van Jacobus Vissers en verder langs de erven van de weduwe Anthonij van Baar." Nadat op 1 augustus in de vergadering van de raad, zowel te Oirschot als Best, gesproken was over een opkomst zijnde definitieve scheiding van de gemeentelijke eigendommen, liet men in februari 1822 in de raadsvergadering te Oirschot weten, dat het nog wel enige tijd zou duren voordat de gemeente Best het geschil inzake het Besterbroek had opgelost. Oirschot eiste van Best een duidelijk bewijs aangaande de Bestse rechten. op het Besterbroek, het klassiek geworden stokpaardje van de Oirschotse vaders. Wederzijds werd bij alle onderhandelingen met grote toewijding voor het eigen belang gepleit. De raad van Best werd herhaaldelijk door Oirschot aangemaand de restanten van voorschotten en schulden te betalen. En in dit opzicht bleven de Bestse vaders weleens erg

ongevoelig, ook nadat gemeenschappelijk besloten was, dat de gemeentelijke gebouwen zoals scholen aan elke gemeente in eigendom zouden overgaan, waarin zij gelegen waren en wel tegen een prijs, getaxeerd door deskundigen van beide partijen. Best bleef inderdaad lange tijd tergend in gebreke. De kwestie van het Besterbroek werd na wederzijds overleg ter beslissing aan de Gedeputeerde Staten voorgelegd. Ondertussen ontstond een nieuw geschil en wel inzake de regeling van het armenwezen. Oirschot beweerde, dat voor de Bestse bevolking als de meest behoevende vele uitkeringen waren gedaan, vooral uit de Notelse Hoeve, terwijl het gemeentebestuur van Best zich daarentegen beklaagde, dat de interest uit de aan de armen van Best toebehorende behuizingen en goederen onder Notel niet werd uitbetaald.

Zo waren er legio geschilpunten, die de gemoederen ook na de definitieve scheiding in beroering hielden. De rust en het vergelijk kwamen pas geleidelijk en aarzelend tot stand, nadat nog vele stekelige kwesties steeds weer vertragingen in de definitieve afdoening hadden teweeggebracht. Op 8 januari 1826 werd bij Koninklijk Besluit de voorgestelde grensscheiding van Oirschot en Best goedgekeurd.

De Oirschotse vaders konden zich hierbij neerleggen en besloten, de stukken in een kist te deponeren. Maar op 8 mei 1827 konstateerde de raad van Best, dat de grensscheiding de facto niet juist was afgepaald en men verzocht het Oirschotse bestuur, een gezamenlijke commissie te doen instellen, die de juiste bakens en palen moest uitzetten. In november 1828 werd van Bestse zijde nog eens om een korrektie in de heide verzocht. Van Oirschotse zijde werd in 1829 met een verzoek aan Gedeputeerde Staten nog eens getracht, de scheiding ongedaan te maken. Op die laatste aktie reageerden de Edelachtbare Heren van Best met een brief aan Gedeputeerde Staten, waarin zij navolgende duidelijke verklaring aflegden: "dat zij door alle tijden heen door die van Oirschot zo stiefmoederlijk zijn behandeld, dat de gedachte van wederom met die gemeente verenigd te worden den vreedzamen bewoner van Best met angst en schrik bevangt als nog versch in het geheugen hebbende, welke vernederingen hij gedurende de voormalige vereeniging heeft moeten doorstaan, dat deze gemeente eene bevolking van nagenoeg achttienhonderd zielen telt en zeer wel in staat is, om hare huishoudelijke kosten alleen te dragen".

Zo is dus door de historische belangen en strijdgemeenschap der hertgangen "Aerle, Best ende Gunterslaer" uit een ontembare vrijheidsdrang en liefde voor het eigen Heem de nieuwe gemeente Best geboren. Er volgden later nog enige kleinere schermutselingen en meningsverschillen van moeder Oirschot en dochter Best, die echter voor ons in verband met de oude historische situatie zonder importantie zijn. De strijdbijl is al lang geheel begraven en de 20e eeuwse vaders kunnen elkaar met een begrijpende glimlach ontmoeten.

VIII. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EUW

(vervolg)

4. Hotel "De Zwaan"
Markt 3

De omschrijving van dit pand in de lijst van onroerende monumenten der gemeente Oirschot luidt als volgt: " Hotel de Zwaan. Met zij- en achtergevel aan de Vrijthof gelegen. Vroeger als de Doelen bekend. Tot p.m. 1940 was er een brouwerij aan verbonden. Herbouwd na de grote brand van 1623, die de gehele markt teisterde. Breed wit pand met wolfdak waarvan de nok evenwijdig aan de voorgevel. In de zijgevel de jaarankers 1 6, in de achtergevel 2 3. Fraai gebouw van algemeen belang wegens oudheidkundige en kunsthistorische waarde."

De verpondingsregisters van de hertgang Kerkhof uit de 17e, 18e en 19e eeuw vermelden de volgende eigenaars resp. bewoners of pachters:

- A. MR. JOHAN VANDEN KERCKHOFF omstreeks 1660
"Huijs ende Hoff"
groot: 35 roeden, aanslag: 6 gulden, 4 stuiver, 4 penningen,
verpondingsboek: Kerkhof nr. 1, folio 119 br
- B. ELIJASBETH DOCHTER VAN JOHAN VANDEN KERCKHOFF omstreeks 1715
"Huijs metten Hoff aenden Schuer"
groot: 35 roeden, aanslag: 6 gulden, 4 stuiver, 4 penningen,
verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 123v
- C. JAN BAPTIST VAN AUDENHOVEN en JACOBA HEESSETs (WED.V.JOHAN DE LOUWERE 1732
"Huijs metten Hoff aende Schuer"
groot:35 roeden, aanslag: 6 gulden, 4 stuiver, 4 penningen,
verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 123v
- D. JAN BAPTIST VAN AUDENHOVEN en GIJSBERTUS, ELISABETH AMANDUS EN ARIAEN (DE KINDEREN VAN JACOBA HEESSELS) 1751
"Huijs metten Hoff aende Schuer"
groot 35 roeden, aanslag: 6 gulden, 4 stuiver 4 penningen,
verpondingsboek: Kerkhof nr. 29folio 123v
- E. JOHAN BAPTIST VAN AUDENHOVEN en MR . GIJSBERTUS DE LOUWERE 1752
"Huijs DE SWAEN metten Hoff aende Schuur"
groot 35 roeden, aanslag: 5 gulden, 4 stuiver, 4 penningen,
verpondingsboeken: Kerkhof nr. 2, folio 123v en nr. 3, 1,622
- f. JOHAN BAPTIST VAN AUDENHOVEN en ADRIANUS DE LOUWERE (ALS ERFGENAAM VAN MR. GIJSBERTUS DE LOUWERE) omstreeks 1754
"Huijs DE SWAEN metten Hoff aende Schuur"
groot: 35 roeden, aanslag: 6 gulden, 4 stuiver, 4 penningen,
verpondingsboek: Kerkhof nr. 3, folio 162r

- G. JOHAN SOMERS 1755 en 1756
(door koop van Johan Baptist van Audenhoven resp. van Adrianus de Louwre als
erfgenaam van Mr. Gijsbertus de Louwre)
"Huijs DE SWAAN metten Hof aan de Schuur"
groot: 35 roeden, aanslag: 6 gulden 4 stuiver, 4 penningen
verpondingsboek: Kerkhof nr. 3, folio 162r en nr. 4, 113r.
- H. ANNA PETRILLA SPRUIJT (WEDUWE EN ERFGENAAM EX TESTAMENTO
VAN JOHAN SOMERS), geboren te Leuven beroep: brasseuse 1788
"Huijs DE SWAAN met den Hof aan de Schuur"
groot: 35 roeden, aanslag: 6 gulden, 4 stuiver, 4
verpondingsboek: Kerkhof nr. 5, folio 2142 en nr.

Wij vervolgen de rij der eigenaars resp. bewoners of aan de hand van de kadastrale leggers:

- I. MARIA ANNA SOMERS (DOCHTER VAN JOHAN SOMERS) ongehuwd,
overleden 1844 Omstreeks 1820
a) "Huis en Erf"; b) "Brouwerij" sektie P groot: a) 4 roeden, 80 ellen, b) 30 CA
aanslag: a) f. 1,989 en f. 1,05, b) f. 15,10
- J. HENDRIKUS CAREL SOMERS (ZOON VAN MARIA ANNA SOMERS) 1832
a) "Huis en Erf", b) "Brouwerij", sektie 7739 art. 652/3 overgebracht naar 3324/14 15,
groot: a) 4 roeden, 80 ellen, b) 30 CA
aanslag: a) f. 2,88 en f. 1,63, b) f. 0,18 en f. 0,10
- K. ANTONIJ SOMERS (logementhouder en bierbrouwer) geb. 20-4-1834
overleden 4-2-1916 1870
a) "Huis en Erf", b) "Brouwerij" f 773 en 733a, art. 3324/14-15, overgebracht naar art.
4601/3-4
groot: a) 4 A 80 CA b) 30 CA
aanslag: a) f. 2,88 en f. 2,72 b) f. 0,18 en f. 0,6,
- L. JOHANNES HENDRIKUS KUIJPERS (koopman) (richt N.V. op) zie M.
- M. N.V. HOTEL PENSION "DE ZWAAN"
a) "Huis en Erf", b) "Brouwerij", f 773, art. 4601/3-4
overgebracht naar 4663/1-2 later 4663/3-4, later 4663/5
groot: totaal 5 A 10CA
aanslag: a) f. 2,88 en f. 2,72 b) f. 0,18 en f. 0,69
van het totaal .5 A 10 CA overgedragen aan Joannes van de Sande
1 A 60 CA, blijft dus 3 A 50 CA
- N. N.V. HOTEL PENSION "DE ZWAAN" (PACHTER PETRUS THEODORDE VAN
ESCH, geb. 5-12-1856 te Amsterdam, gekomen in Oirschot 1910, vertrokken naar
Best 1926).
"Hotel en Erf DE ZWAAN", F 3724, art. 4663/6, overgebracht naar 5588/1
groot: 3 A 50 CA, aanslag: f. 2910 en f. 3,48

- O. N.V. HOTEL PENSION "DE ZWAAN" (PACHTER HATHEUS JACOBUS GORDIJN, geboren 25-8-1902 te Rotterdam, op 28-11-1935 vertrokken naar Hilligersberg)
`"Hotel en erf DE ZWAAN", sectie F 37249 art. 5788/1
groot: 3 A 50 CA, aanslag:f. 2,10 en 3,48
- P. JOHANNES NICOLAAS THEODORUS DIESVELDT 1936
(Koffiehuishouder te 's-Gravenhage)
"Hotel en Erf DE ZWAAN", sectie F 3724 art. 5788/1 groot: 3A 50 CA, aanslag: f. 2,10 en 3,48
- Q. HENRICUS VAN OVERBEEK SR.
"Hotel en Erf DE ZWAAN", sectie F. 3724, art. 5788/1 groot: 3 A 5001, aanslag: f. 2,10 en 3,48
- R. HENRICUS VAN OVERBEEK JR. "Hotel en Erf DE ZWAAN", In 1963 overgedragen aan Joh. Franciscus van den Broek Blijft: 306 m2 Sektie F 4729, art. 5793/5
- S. BIERBROUWERIJ "DE KROON" "Hotel en Erf "DE ZWAAN" 1968

5. "De Reijssende Man"

St. - Odulphusstraat 1 en 3 Rijksluisstraat 2

Tweehonderd jaar geleden en eerder duidde men met de naam "De Reijssende Man" beide genoemde panden aan. De historie van pand nr. 3 is nauw verbonden met die van pand nr. 1. De redengevende omschrijving in de monumentenlijst luidt als volgt:

a) St. - Odulphusstraat 1: "Huis DE REIJSENDE MAN met trapgevel uit XVII, ontlastingsbogen boven de vensters van gele en rode baksteen, vernieuwde boogtrommels. Ingang overhoeks, de hoek opgevangen op een ronde gemetselde kolom, resultaat van verbouwing in 1937. Hollandse etalage. Sierankers. Oude kapconstructie gesloopt."

b) St. - Odulphusstraat 3: met sterk vernieuwde trapgevel in de trant van die van nr. 1. Ontlastingsbogen boven de vensters van rode en gele baksteen, metselmozaïeken in de boogtrommels. Dezelfde sierankers als in nr. 1. Verbouwd 1943."

- A. PEETER MICHIELSE VAN ACHEL omstreeks 1655
"Huijs ende Hoff"
groot: 7 roeden, aanslag: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr. 1, folio 110
(de kerkerekeningen van de St.-Pieter vermelden in 1652 een post van vorderingen door de pachters van kerketienden ten huize van Peeter Michielsen van Achel; deze was dus vermoedelijk herbergier)
- B. HEIJLTIEN, DE WEDUWE VAN PEETER MICHIELSEN VAN ACHEL na 1661
(idem)
- C. MARIA BUTERS Omstreeks 1690
(idem)

- D. WOUTER VERHOEVEN 1705
"Huijs ende Hoff"
groot 7 roeden, aanslag.: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek Kerkhof nr. 1, folio 110.b"
(Wouter Verhoeven komt in de kerkerekeningen van de St.-Pieter als vrachtrijder voor).
- E. JOHANNES VERHOEVEN 1742
"Huijs DEN RIJSENDE MAN ende Hoff"
groot: 7 roeden, Aanslag: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr. 29 folio 122 r en nr. 3, 161 (ook Johannes Verhoeven wordt in de kerkerekeningen In de St.-Pieter als vrachtrijder vermeld).
- F. SIJMON COUWENBERG. (door koop) 1757
"Huijs DEN RIJSWDE MAN ende Hoff"
groet: 7 roeden, aanslag: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr. 39 folio 159
(Sijmon Couwenberg komt in eerder genoemde kerkerekeningen voor als verkoper van. touw en tin)
- G. WILHELMUS PEETERS:VAN CUIJCK 1758
"Huijs DEN RIJSENDE MAN met Hoff"
groot: 7 roeden, aanslag: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr. 3, folio 161r en nr. 4, 112
- H. CATHARINA VAN HEUMEN (WEDUWE EN ERFGENAAMEVAN WILHELMUS PEETERS VAN CUIJCK) 1795
"Huijs DEN RIJSENDE MAN en Hof"
groot : 7 roeden, aanslag: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr. 5; folio 113r
- I. JAN STEIJVERS *(namens zijn vrouw MARIA VAN CUIJOK), JAN VAN CUIJCK EN CATHARINA VAN CUIJCK (bij overlijden van Catharina van Heumen, de weduwe en erfgename van"Wilhelmts Peeters van Cuijck) 1809
"Huijs DEN RIJSENDE MAN en Hof"
groot:7 roeden, aanslag: 3 gulden, 6 stuiver, 8 penningen, verpondingsboek,nr. 6, folio 113r
- J. JAN STEIJVERS ALS MAN VAN MARIA VAN CUIJCK 1810
(idem als I)

De hierna volgende eigenaars resp. bewoners konden wederom via de oude kadastrale leggers worden achterhaald:

- K. PETER VAN HEUMEN Omstreeks 1830
"Huis, Schuur en Erf", Sektie 43 6, art. 233/61
groot: 5 A 50 CA, aanslag: f. 1,87 en f. 0,75
- L. MARIA ALLEGONDA VISSERS 1845
"Huis en Erf", Sektie F 436 art. 1208/11
groot: 5 A 50.CA, aanslag: f. 1,87 en f. 0,75
- M. JOHANNES MICHAELIS DE VOCHT (tabaksfabrikant)
"Huis en Erf", Sektie F 436, art. 1873/2
groot: 5 A 50 CA, aanslag: f. 1,87 en f. 0,75
overgebracht naar art. 1873/ 4-5-6 (Zie volg. blz.)

- a) art. 1873/4: Sektie F 2237 fabriek groot 1 A 12 CA
b) Art. 1873/5: sectie F 2238 huis en erf, groot 1 A 12 CA
c) art. 1873/6 : sekte F 2239 huis en erf groot 2A 26 CA, totaal: 5A 50 CA
- N. JOHANNES HENRICUS MARIA DE VOCHT (sekretaris van Oirschot)
a) "Huis en erf",sektie F 2238, art. 2560/99
groot: 1 A 12CA, aanslag: f. 0938
b) "fabriek" sekte F 2237, art. 2560/100
groot: 2 Ai12 CA, aanslag: f. 0272
c) "huis en erf" sekte ,F 2239, art. 2560/101
groot: 2 A 26 CA, aanslag: fe 0,77 totaal: 5 A 50 CA
- O. DANIEL ALOYSIUS VAN KALKEN (fabrikant) en MARIA JOSEPHINA EMANUEL VAN KALKEN (St.-Odulphusstraat 1 en 3) 1888
"Huis en Erf" sekte P 2238, art. 33,62/1
groot: 1 A 12 CA, aanslag: f. 0,38
overgebracht naar art. 3362/3, F. 2987, herbouw 1889
groot: 1 A 30 CA, aanslag: f 0,44
overgebracht naar art. 3362/35 F. 2987, bijbouw 1910
groot: .1 A 50 CA, aanslag:f. 0,78
overgebracht naar art. 3362/36,.F 33342 herbouw 1911
groot: 1 A 40 CA, aanslag: f. 0,84
- P. MARTINUS COX (huisknecht) St.-Odulphusstraat 1 en 3 1925
"Huis en Erf" sekte F 3334, art. 5167/1
groot: 1 A 40 CA, aanslag: f. 0,84
- Q. ENGELBERTUS SMETSERS (kleermaker), St.-Odulphusstraat 1 en 3 1931
"Huis en Erf", sekte F3334, art. 5519/1
groot: 1 A 40 CA, aanslag: f. 0,84
overgebracht naar 5519/2 , F 3334, verbouw 1932
grootte: aanslag: idem
overgebracht naar 5519/5, F 3334,. Verbouw 1940
2 huizen: totaal groot: 1 A 40 CA
a) winkelhuis en erf, groot 82 CA, (wordt hier vervolgd)
b) huis, groot 58 CA, (wordt vervolgd onder S) naar 6204/1
winkelhuis en erf,groot: 82 CA overgebracht naar 5519/6
sekte F 4138, verbouw 1951
overgebracht naar 5519/7
- R. EMILIE HUBERTINE HERMANS ,St.-Odulphusstraat 3 7-10-1967
"winkelhuis en Erf", sekte F 4138, art. 5561 groot: 82 CA
- S. HENRICUS CORNELIS VAN DEN OETELAAR, St. Odulphusstr. 1 1948
"Huis en Erf", sekt .F 2334, art. 6204/2 groot: 58 A
- T. HUBERTUS JOSEPHUS MARIA DEKKERS b.g .g.m. CATHARINA REGINA FRANCISCA MARIA ARNOLDA VOS
"Huis en Erf ar. 7330/1, groot: 58 CA 1961

- U. JACOBUS ANTHEUNIS LOUWERSE 1961
"Huis en Erf" sectie F 4137, art. 7358 groot: 58 CA
- V. JOSEPHUS BARTHOLOMEUS MARIA DE VOCHT (leerlooier) 1899
"fabriek (bergplaats)", art. 3705/5, over naar 6338 (W)
Groot : 2 A 12 CA (Rijkesluisstraat)
- W. MARIA JOSEFHINA BERARDINA MATHILDA, ANNA FRANCISCA
COLETA, CECILIA THEODORA HENRICA, BERNARDINA FRANCISCA
RENRICA, MATHILDA PHILOMENA MARIA DE VOCHT
Sektie F 2237, art. 6338
- X. JOSEPHUS BARTHOLOMEUS MARIA DE VOCHT
"Huis en Erf", sectie F 2988, art. 3705/6 1899
groot: 2 A 8 CA, aanslag sf. 1,25
- Y. MARIA JOSEPHINA BERNARDINA MATHILDA, ANNA FRANCISCA COUTA,
CECILIA THEODORA HENRICA, BERNARDINA FRANCISCA RENRICA,
MATHILDA PHILOMENA MARIA DE VOCHT
Sektie F 2237, art. 6338

De aandachtige lezer zal hebben opgemerkt, dat de huidige percelen St.-Odulphusstraat 1 en 3 en Rijkesluisstraat 2 in de 17e eeuw onder de naam "REIJSENDE MAN" een geheel vormden, grootte 5 A 50 CA. De verpondingsregisters liegen er niet om en ook de 19e-eeuwse kadastrale leggers vernielden in het begin nog dezelfde grootte 5 A 50 CA. Na de scheidingen in de 19e en 20ste eeuw kan men door optelling van de afmetingen der diverse percelen tot de slotsom komen, dat deze tezamen eertijds aan "Reijsende Man" hebben uitgemaakt.

X. NASLAGWERKEN TEN DIENSTE VAN HET HISTORISCH EN GENEALOGISCH ONDERZOEK BINNEN HET STREEKARCHIVARIAAT NOORD-KEMPENLAND.

Ten dienste van historisch en genealogisch onderzoek willen wij gaarne periodiek in ons blad publiceren, welke alfabetische personen- en onderwerpslijsten, regestenlijsten resp. chronologische beschrijvingen in de cuisine van het streekarchief Noord-Kempenland gereed of in wording zijn:

1. Oirschot:

A. Gereed:

1. Trouwboek der R.K. parochie St.-Petrus te Oirschot, 1782-1880 met vermelding van alle in het origineel geregistreerde gegevens.
2. De gildeboeken van het St.-Sebastianusgilde, 1551 - 1950, a) reglementen, b) memories en vergaderingen, c) jaarverslagen, d) onderwerpsklapper, e) personenklapper.
3. De gildeboeken van het St.-Barbaragilde, 1740 - 1964, a) reglementen, b) memories en vergaderingen, c) onderwerpsklapper, d) personenklapper.
4. Alfabetische kartotheek van alle oude bevolkingsregisters van Oirschot met daarin voorkomende gegevens.
5. De kerkerekeningen van Oirschot en Best, 1581-1785, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen, b) personenklapper, c) onderwerpsklapper, d) beroepen- en plaatsnamenklapper.
6. Familiearchief Van der Vleuten 1729-1952, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen der akten, b) gemengde alfabetische lijst van personen, percelen en onderwerpen, c) aanvullende gegevens uit de bidprentjes-verzameling.
7. Familiearchief Vogels, 1855 - 1968, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen der akten, b) gemengde alfabetische lijst van personen, percelen en onderwerpen, c) index op de kadastrale nummers met verwijzing naar de nummers der akten.

B. In wording:

1. Het jaarkeurboek van de Vrijheid en Heerlijkheid OirschotBest, 1619-1791, a) transkriptie en korte beschrijvingen, b) gemengde lijst van personen en onderwerpen, c) verklarende woordenlijst.
2. De oorkonden van Oirschot en Best, 1311-1791, a) transkriptie en korte beschrijvingen, b) gemengde klapper (personen, percelen en onderwerpen).
3. Familiearchief Van Herssel, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen der akten, b) gemengde alfabetische klapper (personen, percelen en onderwerpen).
4. De oude verpondingsregisters (belastingkohieren) van de hertgang Notel, 1600 - 1800,

- a) lijst van huizen, boerderijen, velden en bossen met vermelding van de eigenaars en pachters gedurende de 17e en 18e eeuw, b) personenklapper .
 5. De oude verpondingsregisters van de hertgang Kerkhof 1600-1800, (a en b als 4).
 6. Doopboek der Ned. Herv. Gemeente van Oirschot-Best-Oost-en Middelbeers, 1657 - 1810, met vermelding van alle in het origineel geregistreerde gegevens.
 7. Trouwboek der Ned. Herv. Gemeente van Oost- en Middelbeers, 1772 1804.
- II. Best:
- A. Gereed:
 1. Inventaris van het archief der gemeente Best, 1820-1946, F.J. Pronk.
 2. De kerkerekeningen. van Oirschot en Best, 1581-1810, (zie Oirschot).,
 3. Trouwboek der R.K. parochie van St.-Odulphus te Best, 1754-1875, met vermelding van alle in het origineel geregistreerde gegevens.
 4. Begraafboek der R.K. parochie St.-Odulphus te Best, 1754-1868.
 5. De verpondingsregisters van de hertgang Aarle, 1650-1750, alfabetische lijst van eigenaars-en pachters met registratie van de huizen, boerderijen, landerijen en bossen.
 6. Oude akten der gemeente Best, 1852-1880, a) Chronologisch geordende korte beschrijvingen, gemengde personen-en onderwerpsklapper.
 - B. In wording:
 1. Het jaarkeurboek van de Vrijheid en Heerlijkheid Oirschot Best, 1619-17919 (zie Oirschot).
 2. De oorkonden van Oirschot en Best, 1311-,-1791, (zie Oirschot).
 3. De verpondingsregisters van de hertgang Naastenbest, 1650, 1750 lijst van percelen (huizen, boerderijen en landerijen) met vermelding van de eigenaars en pachters (chronologische opeenvolging).
 4. De verpondingsregisters van de hertgang Verrenbest, 1650-1750 (idem als 3).
 5. Alle R.K. doopboeken van Best (alfabetische personenlijst met vermelding van alle in de originelen geregistreerde gegevens).
 6. Alle R.K. gn Schepen-ttrouwboeken van Best (4£1.en. als 5)
 7. Alle begraafboeken van Best (idem alb 5). (zie voor Best ook de Oirschotse doop-, trouw-en begraafboeken).
- III. Veldhoven:
- A. Gereed:
 1. Inventaris van de archieven der gemeente Veldhoven, 1517- 19219 a) de archieven van de in de dingbank van Oerle

- verenigde dorpen Oerle en Meerveldhoven, 1717-1813, b) de archieven van de voormalige gemeente Oerle, 1814-1921, c) de archieven van de in de dingbank van Zeelst, Veldhoven en Blaarthem verenigde dorpen, 1517-1813, d) de archieven van de voormalige gemeente Zeelst, 1814-1921, e) de archieven van de voormalige gemeente Veldhoven-Meerveldhoven, 1814-1921.
2. Rekeningen aangaande het dorps huishouden van Veldhoven, 1738-1810, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen, b) personenklapper, c) onderwerpsklapper.
 3. De trouwboeken der Ned.Herv. Gemeente van Veldhoven, 1668-1859, a) Oerle, Wintelre en Zeelst, 1668-1796, b) Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1712-1800 en 1814-1859.
 4. Het doopboek der Ned.Herv. Gemeente van Veldhoven, Zeelst, Blaarthem, Gestel, Oerle, Meerveldhoven en Wintelre, 1649-1850.
 5. Lidmaten-, attestatie- en belijdenissenboek der Ned.Herv. Gemeente van Veldhoven, 1692-1871, a) Oerle en Zeelst, 1692-1782, b) Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1750-1804, c) Veldhoven, Blaarthem, Gestel, Oerle, Zeelst, Wintelre en Meerveldhoven, 1818 - 1871.
 6. Handelingen, akten en brieven van de kerkeraad der Ned.Herv. Gemeente van Veldhoven, 1723-1859, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen, b) personen- en zakenklapper. Het oude armenboek van Zonderwijk-Veldhoven, 1517-1733, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen, b) personen- en zakenklapper.
- B. In wordingd.
1. De notulen der vergaderingen van de in de dingbank van Zeelst, Veldhoven en Blaarthem verenigde dorpen, 1690-1810, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen, b) personenklapper, c) onderwerpsklapper.
 2. De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem, 1614-1699, a) chronologisch geordende korte beschrijvingen, b) personenklapper, c) onderwerpsklapper.
 3. De verpondingsregisters (belastingkohieren) van Zeelst, 1750 - 1812 (personen- en zakenklapper)
 4. De verpondingsregisters van Veldhoven, 1731 - 1813, (personen- en zakenklapper).
 5. De ingekomen stukken van de voormalige gemeente Oerle, 1814-1921 (personen- en zakenklapper).
 6. De ingekomen stukken van Veldhoven, 1814 - 1919, (Personen-en zakenklapper).
 7. Alle R.K. doopboeken van Oerle, Zeelst, Veldhoven en Meer-veldhoven alfabetische naamlijsten niet vermelding van alle in de originelen geregistreerde gegevens.
 8. Alle trouwboeken van Oerle, Zeelst, Veldhoven en Meerveldhoven (idem als 7).
 9. Alle begraafboeken van Oerle, Zeelst, Veldhoven en Meerveldhoven (idem als 7).

XI. HET JAAR VAN DE WEERWOLF

(Fragment uit "De Koperteuten" door Arie van der Lugt)

Woord vooraf van de redactie van Campinia: Het is ons een groot genoegen thans in ons blad te mogen introduceren de bekende schrijver Arie van der Lugt en wel met het eerste hoofdstuk van zijn novelle "De Koperteuten". Gaarne willen wij onze lezers attenderen op dit voortreffelijke werk. Naast gerenommeerde andere literaire produkten ("God schudde de wateren", "Het lied van de zee", "Herwonnen land", "Kapitein Marie", "Een dorp verdwijnt", "De gekke dokter", "De verliefde clown", en "Rare kostgangers") componeerde de auteur thans uit oude Kempische historische bronnen een qua inhoud en vorm boeiende novelle. De Deense ambassadeur in ons land schrijft over dit boekje: "Arie van der Lugt heeft op voortreffelijke wijze de geschiedkundige feiten beschreven, aangevuld met geloofwaardige fictie, welke bijdraagt tot grote lezenswaardigheid van de novelle." Het gilde van de koperteuten te Luyksgestel dreef nl. handel op Denemarken in diverse koperen voorwerpen, die aanvankelijk in Luyksgestel en omgeving werden vervaardigd en gekocht, Men hing de koperen voorwerpen aan ijzeren haken aan zijn leren vest en ondernam de verre reis naar Denemarken. Het boekje "De Koperteuten" van Arie van der Lugt is verkrijgbaar bij de Stichting Openluchttheater, p.a. Dorpsstraat 49 te Luyksgestel, en wel voor de prijs van f. 3,--. Het beslaat 46 bladzijden met interessante gegevens en situaties, beschreven in een kostelijke verhaaltrant. Aan alle in de historie der oude Kempen geïnteresseerden, aan alle liefhebbers van het heem en van streekverhalen willen wij de KOPERTEUTEN van Arie van der Lugt van harte aanbevelen.

De redactie van CAMPINIA.

HET JAAR VAN DE WEERWOLF

door Arie van der Lugt.

Het gebeurde in die barre, gruwelijke winter van 1761 dat de wolven vanuit de wouden van Postel en Retie zich tot in het gebied der mensen waagden tot op de erven van Luyksgestel. Heel het Kempenland lag toegedekt met een meterdikke deken van pure sneeuw en er scheen geen eind te komen aan de plagen, die 'sLievener met gulle hand over zijn armste kostgangers uitstrooide. De mensen leden honger in Luyksgestel. Ze leden honger in Lommel, in Westerhoven en Bergeyk. Want in '60 was de oogst mislukt, die op deze schrale gronden toch al zo weinig opleverde, en daarna was die lange, barre winter gekomen, die zijn kille adem door de holle zandwegen blies. De wind joelde over de lage strooien daken op de droge stuifsnieuw hoopte zich op tot aan de vensterluiken. Daar binnen waren de kinderen met hun vlasblonde kopjes en grote donkere ogen. Zij scharrelden wat rond in de herd. Zij hurkten om de plattebuis of bij het potkacheltje, waarin wat klot en denappels brandden. Of zij luisterden naar vader, die met zijn grote, werkeloze handen in de schoot gevouwen zat en vertelde van de wolven.

Jan Tils, die felle stroper uit het Boscheind, had ze gezien: net grote, verwaarloosde honden, maar met felle bijtebekken, waarin je de gele tanden zag blikkeren, en van die valse, groenglorende ogen... En Frans Damen, de smokkelaar van de Molenstraat, had ze gezien toen hij bij Lommel over de grens wilde. En Willem Scherrens, die aan de viersprong woonde, had er een op zijn erf zien rondsluipen bij het zwijnekot. "Willem had zijn oude musket geladen en vanuit het dakraam een schot gelost, dat luid nadaverde over de bevroren akkers. De wolf was er huilend vandoor gegaan en later vond Willem bloed otp de smettelooze sneeuw, en voetsporen zo groot als van een jonge beer... Misschien was het wel een weerwolf geweest, die Willem Scherrens had verjaagd. Misschien hing er nog meer ramp en onheil boven de hoofden van de Boscheinders en de Gesselaars en die arme dutsen van Bergeyk. 'sLievekeer is zo vindingrijk, als het er om gaat, zijn hongerige kostgangers te straffen voor het vele kwaad dat zij bedreven.... Daar spraken zij over rond het zuinig brandende klotvuur; over de rechtvaardige, strenge God, die op alle slakjes zout legt. En over de wolf, die wel een weerwolf kon zijn, en over die spoken die Thijs Loyens op een donkere avond bij de kerkhofmuur gezien had... Want de mensen waren zeer vroom, en zeer bijgelovig in die jaren. Zij gingen diep gebukt onder God's wrekende gerechtigheid en klopten zich rouwmoedig op de borst bij elke tegenslag, die zij over hun zondige hoofden hadden afgeroepen. Aan de andere kant waren zij slim genoeg om zich machtige bondgenoten te verschaffen tegen de al te strenge Vader. Zij riepen de Heilige Brigitta aan en de Heilige Cunera tegen de ziektes onder het vee. Sint Rochus was onfeilbaar tegen de beet van dolle honden en de Heilige Appolonia wilde wel eens helpen wanneer je erge tandpijn had. En waar alle heiligen faalden, kon je nog je toevlucht nemen tot het feit- vrouwtje van Tilburg, dat zwerende vingers genas, of tot kruiden Mie, die in de Weebosch woonde. Mie zocht haar geneeskrachtige kruiden alleen bij volle maan en boze tongen beweerden dat zij toverformules lispelde, terwijl zij er haar drankjes van brouwde. Wie zal zeggen wat daar van waar was?..

Het is allemaal zo lang geleden.

Ook die barre winter van '61 ging voorbij en de weerwolf van Willem Scherrens werd niet meer gezien. Daarom groeide hij in de verhalen rond de plattebuis tot monsterachtige proporties, hij had de klauwen van een volwassen beer en zijn tanden waren een vinger lang. Hij moet in Lutlommel een paar kinderen hebben verslonden en het laatst is hij gesignaleerd in het Kattenbosch, waar broerder Joachim, de kluizenaar, hem heeft uitgedreven met een Latijnse spreuk. "Vada, retro satana" of zoiets moet de heilige kluizenaar gezegd hebben, maar het betekende gewoon dat de weerwolf naar de hel kon lopen, waar hij dan ook thuis hoorde.

Zo ging die winter voorbij, met angst en ziekte en honger voor al die arme dutsen in het Kempenland. Maar in de lente begon het tere groen te ontspruiten met kladden zon op het lover en vogels tierelierend in de blauwe lucht. De zoele wind waaide beloften aan van betere tijden en er hing een gespannen verwachting over het jong volk, want nu ging de koperteut terugkeren uit het verre,

vreemde land, waar het goud "voor het oprapen lag"...

De Kempen lagen fris gewadden onder de wijde hemel zo geveerd in duizend couleuren als een schoon schilderij. Maar de armoe bleef als een grimmig spook rond de hutten der dagloners waren. Er viel hier niets te verdienen, ze wisten het van vader op Zoon: de lieflijke Kempen, het mooiste stuk van het Brabantse land; was te schraal om Zijn kinderen te voeden. En Luyksgestel lag verloren tussen de fluisterende dennebossen, tussen de paars,- bruine hei, en te ver van de gebaande wegen om nijverheid en handel te bevorderen.

Daarom dreigde het spook van de armoede...

Als de koperteuten er niet waren...

Maar midden in het dorp, en aan de holle, weg naar Bergeyk stonden de kapitale huizen van de "Koninklijke Koperhandelaren."

Daar woonden de rijke slimmelingen, die geen vrede hadden genomen met de voortdurende armoede. De vaders van hunvaders hadden al begrepen dat het geld nooit naar Kempenland zou rollen, tenzij je het halen ging waar het te vinden was. Te voet, te paard en later de zware huifkarren vol deugdelijke koperwaren, zijn die mannen over de grote rivieren getrokken, tot in Sleeswijk-Holstein, en verder, tot in het land van de Denen. Dat vreemde land, waar men hun taal niet verstond en hun godsdienst niet beled. Zij namen geen vrouwen of kinderen mee, het avontuur was te bar, Met knagend heimweenaar het geboortedorp en naar alles wat zij daar moesten achter laten, bleven zij toch jarenlang in dat verre, vreemde land. Zij leefden er zuinig en waren sluw in het handel drijven. Zij stapelden winst op winst en na vele jaren keerden zij terug, te paard of met de postkoets, want zij waren voorname kooplieden geworden, die in Luyksgestel van hun rijke levensavond kwamen genieten. Zij waren daar in Denemarken hoog in aanzien getreden door hun wijsheid en slimme handel, door de kwaliteit van hun koperwaren en door hun vrome levenswandel. Daarom hadden zij voorrechten verworven boven de bevolking van het land en zij werden vol ontzag de 'Koninklijke Keilförer genoemd, koninklijke ketelhandelaren, die bescherming genoten van de vorst zelf en die je beter te vriend dan tot vijand kon hebben.

Hoe kon het toch gebeuren dat een stel arme drommels uit een vergeten Kempendorp in de vreemde zo'n bevoorrechte positie verwierf?.. Het was allemaal al begonnen in 1625, toen Christiaan IV, koning der Denen, zich met de dertigjarige oorlog ging bemoeien. Hij nam het op tegen Ferdinand II, de keizer van het Duitse Rijk en werd daarbij gesteund door de Verenigde Nederlanden. Koning Christiaan kwam er aanvankelijk nogal slecht af en moest in 1629 mopperend de vrede van Lubeck tekenen. Maar hij bleef zijn bondgenoten dankbaar voor hun hulp en bepaalde daarom: dat alleen de Hollanders tot in lengte van jaren de koperhandel mochten bedrijven in zijn land.

Wat wisten de hongerlijers in Luyksgestel daarvan?... De politiek ging aan het dorpje voorbij als de mazelen of de kinkhoest, als goed of slecht weer, waar je toch niets aan kunt veranderen. Zij wisten nauwelijks of zij nog tot het prinsbisdom Luik, of al tot de Verenigde Nederlanden behoorden, en dat kon ze ook geen barst

schelen, zolang er nog een vette haas te stropen, of wat te pungelen viel.

Maar Henrik Heytman, een der eersten die de armoede van zijn geboortedorp ontvluchtte, viel met zijn neus in de boter. In zijn leren wambuis, beladen met rinkelende koperen ketels, was hij al leurend en sjaggerend tot boven de grote rivieren gedwaald, tot in het land van de Duitsers, en verder nog. Zo kwam hij tegen het eind van de dertigjarige oorlog in Denemarken aan en werd er tot zijn stomme verbazing met open armen ontvangen. Niet omdat hij uit Luyksgestel kwam, maar om het blote feit dat hij een Hollander was, een wapenbroeder van koning Christiaan notabene!.. Wel, Henrik Heytman was niet op zijn achterhoofd gevallen. Van politiek had hij evenveel verstand als van hogere wiskunde en hij wist niet eens wie er over de Denen regeerde, maar als die vorst hem zijn dank wilde betonen, dan zou Henrik Heytman de laatste zijn om daar niet van te profiteren. Hij verkocht binnen de kortste keren zijn goeie koperen ketels en ging onmiddellijk naar Flensburg, om nieuwe voorraad in te slaan. Nog wat later stichtte hij daar een magazijn en verzamelde wat loslopende Luyksgestelse koperteuten om zich heen. Het ijzer smedend terwijl het heet was, zwoegden en sloofden die kerels het hele jaar door. Met de rammelende koperwaar aan hun leren vesten gehaakt, sjouwden zij van huis tot huis, overal de kwaliteit van de Hollandse koperen ketels aanprijzend, en door iedereen met respect en eerbied ontvangen.

Zij bleven in die gouden jaren zoveel mogelijk bij elkaar en het duurde niet lang, of zij stichtten een Gezelschap met wettige statuten en contracten, die alleen ten doel hadden hun voordelige handel te beschermen en tot nog grotere bloei te brengen.

Elk jaar werd een van hen afgevaardigd om op kosten van het Gezelschap te paard de lange reis naar Luyksgestel te ondernemen. Hij bracht geld en brieven naar de achtergebleven verwanten. Hij keerde na maanden terug, vergezeld van enkele leerjongens, die zich voor tenminste zeven jaren aan het Gezelschap verbonden hadden. Zo groeide de kleine, strenge kolonie der koperteuten in Denemarken. Zo vloeiende een deel van hun welvaart terug naar het armetierige Kempendorp, waar ondernemende jongens ervan droomden, als leerling koperteut te worden aangeworven.

Nu stonden in de Dorpstraat, in het Boscheind en aan de Rijt de kapitale huizen en hoeven van Ole Wuyts en Johannes Rombouts, van Martinus Borrenbergs en Cornelis Teuvs, die, na jaren van onmenselijke inspanning, als welgestelde kooplieden uit de vreemde waren weergekeerd. Van sommigen werd gezegd dat zij hun eigen rijkdom niet kenden, dat zij nog aandelen bezaten in het Gezelschap van Flensburg en ieder jaar hun winst maar op te strijken hadden... Als arme drommels, als leerjongens met een contract voor zeven jaren waren zij uit het dorp vertrokken, twintig, dertig jaar geleden. Schatrijk waren zij teruggekeerd, hun altijd knagend heimwee achterna. Zij waren zonder uitzondering zeer vroom en trachtten naar vermogen de nood van hun mededorpers te lenigen.

Aan deze pioniers is het zeker te danken, dat Luyksgestel niet verhongerde in het jaar van de weerwolf...

Die zomer was het Frans Jansen uit het Boscheind, die de lange reis van Flensburg naar het Kempendorp maakte, om aan de oude lede van het Gezelschap hun aandeel in de winst te brengen en enkele ferme knapen te kiezen voor de opleiding in, het vak.

Op een prachtig zwart paard kwam hij aangegalopeerd, zomaar op een stille zondagmorgen, terwijl van het Paterskerkje de klok luidde voor de hoogmis. Dat was echt iets voor Frans Jansen, om juist op dat moment in wolken van stof te komen aandraven, alsof hij duizend mijlen in één ruk had afgelegd. Hij was altijd een braniekerel geweest, een reus van 'n stroper en een geduchte smokkelaar in zijn jonge jaren, evenzeer bewonderd door zijn dorpsgenoten als gevreesd door de koddebeiers, die hem in het veld maar liefst uit de weg gingen.

Tien jaar geleden al, toen hij samen met zijn broer Arent en nog een paar jonggezellen naar het land van de Denen was vertrokken, begreep iedereen dat hij als een welgesteld man zou weerkeren, als een hoofdman misschien... En hier was hij nu, Frans Jansen, secretaris van het Gezelschap te Flensburg, beladen met oen zware verantwoording, waar hij nochtans niet onder gebukt ging.

Vrolijk schalde zijn roep over de saamgedromde dorpers, die voor één keer het klokje vergeefs lieten luiden. Zij bracht de groeten van Wuytz, van Melskens en van Loyens. Zij had de Borrenbergens in goede welstand achtergelaten en Soherrens, de zoon van Willem aan de viersprong, liet weten dat hij bevorderd was tot thésauriër over zijn distrikt. Er waren brieven van Rombouts, van Kuylaers en van Jacobs, Peter Gronen, die niet schrijven kon, liet zijn oud moeder groeten. Daar waren er die hun families geld zonden en leerjongens, die alleen maar lieten weten dat, het hun goed ging in het land der Denen en dat zij bevorderd waren tot gezet. Hoog te paard gezeten galmde secretaris Jansen zijn boodschappen naar de geheve hoofden van het volk dat rond hem samendromde. Hij beloofde dat hij al de betrokkenen zou bezoeken in de komende dagen, om rekening en verantwoording af te leggen. Maar vanavond na het lof werd al het manvolk vanaf achttien jaren verwacht in 'De dry Pinten' neven de Paterskerk, waar gratis bier getapt zou worden op koste van het Gezelschap. Daar zou hij al het wel en wee van de koperteuten verhalen en misschien zelfs een paar ferme knapen aanwerven om te worden opgeleid in het vak.

En of zij er waren, die zomeravond na het lof!..

Van alle kanten kwamen zij op hun witgeschuurde klompen aangekloeft, de mannen met hun zorgelijke gezichten. De vele armoedzaaiers en de paar welgestelden de keuterboeren en, de kleine leurders die aan het grote avontuur nooit zouden toekomen omdat zij de Kempen afstroopten met hun koperwaar. Zij waren te oud te bevreesd om de verre reis naar het land der Denen te ondernemen, of zij hadden vrouw en kinders die zij zo lang niet in de steek durfden laten. Naar allemaal waren zij nieuwsgierig naar de gevallen der grote durvers, die ver in de vreemde hun fortuin maakten. Ook de oude peekes, krom in de schouders en al een beetje naar het graf gebogen, sloften nog op hun pantoffels door de Dorpstraat, op weg naar De dry Pinten', waar het gratis bier zou geven en nog tobak bovendien.

En dan het jong volk!.. Welke jonggezel droomde in die jaren niet van grote avonturen en een rijke toekomst in het verre land? Denemarken had een magische klank voor hen; het goud lag er voor het oprapen. Er woonde daar een machtige koning, of misschien was het zijn vader geweest, of zijn grootvader, die had verordonneerd dat alléén de brave koperteuten uit Luyksgestel in zijn land handel mochten drijven... Wat die oude, wijze koning ooit bezielde had, wisten zij niet, maar het ging met hem als met de weerwolf van Willem Scherrens: hij werd steeds machtiger en voornamer in hun fantasie. Die ouwe koning had honderd jaar geleden al ontdekt dat zijn onderdanen geen koper van zink konden onderscheiden, en daarom had hij eens in een vertrouwelijke bui tegen de vader van de vader van Peter Heytman gezegd: "Henrik Heytman, jij moet mij uit de nood helpen. Jullie maken daar in Luyksgestel de beste koperen ketels van de hele wereld. Zorg jij nou maar dat we hier voortaan goed in ons gerief komen te zitten. Kom op met je koperteuten, want er valt hier goud voor jullie te verdienen." Zo ongeveer moet die oude koning tot opa Heytman gesproken hebben: "Goud voor koper, als het maar uit Luyksgestel komt, en zeker niet uit Lommel of Bergeyk!.." Geen wonder dus, dat het aloude café 'De dry Pinten' die avond barstens vol zat. Al wat jong was en de leeftijd van achttien jaren had bereikt, stond er langs de muren en tegen de tapkast geleund, hunkerend dat zij mochten worden uitverkoren om mee naar het land van de Denen te trekken. Voor de volwassen mannen en voor de oude peekes waren er stoelen aangedragen, want de abt van Postel had toestemming gegeven om voor deze bijzondere gelegenheid wat bidstoelen uit de paterskerk te lenen, en zo bleef er voor de kastelein geen ruimte over om met het bier rond te gaan. Geen nood, de pinten schuimend bier werden over de hoofden van het manvolk doorgegeven en ieder kreeg ruimschoots zijn deel. Het café zag al spoedig blauw van de smook, want sedert enkele jaren was ook hier het toebak zuigen in zwang gekomen. De jongeren wisten nog niet goed hoe zij daarmee aan moesten en de oude peekes stopten de bruine bladeren in hun tandeloze mond en kauwden erop, tot het sap langs hun kin droop. Maar de meeste mannen hadde houten pijjes uit boomwortel gesneden en sommigen bezaten echte pijpen van gebakken klei. Daar stopten zij de grove toebak in, stevig aangedrukt met de vereelde duim, en dan hielden zij er een solferstokje boven en zij begonnen heftig te zuigen, sommigen zelfs zonder ervan te hoesten. Blauwgrijze rook walmde door de gelagkamer en in die nevel zocht Janus Rooyakkers, de waard van 'De dry Pinten' zijn weg naar de dorstige smokers. Jannekee-met-de-horrelvoet, het enige vrouwmens dat beroepshalve in het café aanwezig mocht zijn, veegde steeds haar tranende ogen met een rooie tesneuzik en zij foeterde op de stinkende toebak, die al het manvolk nog eenveen schrikkelijke longziekte zou bezorgen. Maar intussen hield zij met kruisjes op de lei nauwkeurig aantekening van de pinten die zij deze avond al had geschonken en zij vermenigvuldigde elk kruisje met twee, omdat de rekening toch door de rijke koperteuten betaald zou worden.

Zo was de vettige rook te snijden en de stemming opperbest, toen eindelijk Frans Jansen het café binnen stapte en met zijn stem als een klok het woord tot de vergadering richtte, Het werd meteen doodstil in de gelagkamer, want hier sprak een man van gezag, een man die de wijde wereld gezien had en wist wat er in het land der Denen te koop was... Als een reus torende hij boven zijn dorpsgenoten uit en zijn wilde, rooie haardos ving het licht van de ondergaande zon. Hij had staalgrijze ogen en een brutale brede mond die gemakkelijk lachte. "Geen wonder dat de koddebeiers hem vroeger uit de weg gingen en dat de koning der Denen hem graag te vriend houdt," zeiden de jonge gasten, die vol verering naar hem opkeken, "dit is een echte hoofdman, en wat zou ik graag met hem meegaan om het goud te helpen oprapen, dat de Denen zomaar te grabbel gooien!....."

Doch het verhaal van reus ontvulde hen toch wel wat.

Hij vertelde dat hij de koning der Denen nooit gezien had en dat er ook aar hard gewerkt moest worden om een broodwinning te maken. Zeker, de Gesselse kolonie in Flensburg stelde het best en alle vijf de knapen die vorig jaar met Peter Grenen waren meegetrokken, waren nu als leerjongens te werk gesteld tegen twintig daalders per jaar, plus kost en klee. In zeven jaren zouden zij hun loon zien stijgen tot honderddertig daalders, als zij goed hun best deden, en daarna werden zij gezel, met eigen verantwoordelijkheid voor een deel van de handel in hun distrikt. Zij hadden zich bij contract en dure eed verbonden om zeven jaren lang trouw de koopman te dienen aan wie zij als knechten waren toevertrouwd. Niet te dobbelen, noch te spelen met kaarten. Geen jenever tot zich te nemen, die in dat heidense land maar al te veel werd gestookt, en geen toebak te zuigen, tenzij op de grote feestdagen. Ook moesten zij daar in het protestantse land trouw blijven aan het geloof hunner vaders en elke zondag, als dat mogelijk was, het roomse kerkje in Fredericia bezoeken...

De ouderen zaten instemmend te knikken. Voor hen was dat allemaal vanzelfsprekend. Zij waren in bittere armoede en in de Heilige Roomse Leer opgegroeid en zouden het niet in hun hoofd halen de zondagsmis te verzuimen. (Tenzij er toevallig een kerel als Frans Jansen juist voor de hoogmis het dorp kwam binnengedraafd...) Zij hadden er geen flauw begrip van hoeveel moeite de koperteuten in het Deense land moesten doen om elke zondag naar Fredericia te trekken, waar zij zich één voelden in het belijden van hun godsdienst.

En de jongeren hadden geen begrip van de strenge tucht die in het Gezelschap heerste; van de ontberingen die leerling en gezel ook daar moesten ondergaan, om de koperwaren aan de man te brengen. Zij staarden zich blind op de weelde der gevestigde en rentenierende koperteuten, die de kapitale huizen in het dorp bewoonden en elke dag vlees of spek op tafel kregen, die nooit vervolgd werden door het spook,..

Zeven jaren als leerjongen... Zeven jaren zonder honger en nog geld op de koop toe! Het leek hun een paradijs. Met vijftwintig kon je gezel zijn, als je geluk had. Op je dertigste kon je een volslagen koopman zijn en gaan delen in de winst... Frans Jansen, de reus die hier voor hen stond, telde pas achtendertig en hij

had het tot secretaris van het Gezelschap gebracht; hij was voorbestemd om eenmaal een hoofdman te worden, een man van groot gezag...

"God! Vader God in de hemel, mag ik een koperteut worden amstamblijf!" bad Hendrik Petersen, een struise knaap van eenentwintig, die met een hongerige maag en te veel bier in zijn buik tegen de tapkast stond geleund "Barmhartige God, ik ben een grote slechterik, ik heb Aaltje van de bakker te pakken genomen in de hei, en ik heb al twee keer dit jaar de mis verzuimd, maar wees mij toch genadig en laat Frans Jansen mij als leerling meenemen naar 't land van de Denen! Ik ben een zondig mens, Vader God, maar ik zal m'n leven beteren, als ik maar mee mag met de goudzoekers!.."

De oude God had misschien wel zin voor humor, of wellicht was Hij helemaal niet zo wraakgierig als de pastoor hem geschilderd had. Hij zal meelij hebben gehad met de hongerige knaap, of hem een lesje willen leren...

Twee weken later was Hendrik Petersen, de grote slechterik, met nog vijf jongens uit Luyksgestel op weg naar het land der Denen. Zij hadden een voorlopig en zeer eenzijdig contract getekend voor zeven jaar slaafse gehoorzaamheid aan het Gezelschap. Zij lieten verbijsterde ouders achter en kotten vel broertjes en zusjes, die alleen maar wisten dat het land der Denen eindeloos ver was, en zeven jaren een eindeloze tijd... Maar vader hield als troost tien daalders in zijn werkeloze handen, het halve jaarsalaris van de zoon die in het verre, vreemde land zijn fortuin ging maken. Moeder liet de kralen van haar eeuwige rozekrans rinkelen. "Heilige Kristoforus, bid voor hen." En Aaltje van de bakker snikte alsof haar hart ging breken."

Maar op de huifkar van Frans Jansen, die met twee zware horsen bespannen de weg naar het noorden insloeg, zongen de jongens hun hoogste lied en zij keken niet eenmaal achterom. **ZIJ GINGEN HET GOUD DER DENEN HELPEN OPRAPEN!..**